

אפריל, 2014

ההודאה

מחזה בארבע עשרה תמונות

מאת: מוטי לרנר

©

המחזה הועלה לראשונה בתיאטרון J בווינגטון במרץ 2014 בבימויו של סיני פתר.
מפיק ומנהל אמנותי – Ari Roth

רח' מסדה 5 רמת השרון 47290
טל. 03-5405295 פקס. 03-5491693 נייד: 054-4583356
E-mail:motti_lerner@hotmail.com

כללי:

העלילה מתרחשת באביב 1988 במקומות שונים בחיפה. הפרולוג והאפילוג מתרחשים על גבעה המשקיפה אל הכפר הערבי טַנְטוֹר שנחרב ב-1948.

הדמויות:

מפקד גדוד במלחמת העצמאות. בעל חברה קבלנית גדולה (64)	- אביגדור
אשתו (60)	- יונה
בנם, מרצה באוניברסיטת חיפה. נפצע קשה ב-1982 בלבנון ושתי רגליו משותקות. נעזר בקביים (35)	- גיורא
חברתו, ארכיטקטית (29)	- נטע
פליט מן הכפר טַנְטוֹר (58)	- איברהים
בנו, בעל מסעדה בחיפה (35)	- עזמי
בתו, מרצה למדעי המדינה באוניברסיטת חיפה (30)	- סמיה

הסגנון

עלילת המחזה היא חשבון הנפש של גיורא, הנערך על גבעה ליד טַנְטוֹר כשהוא צופה בטרקטורים החורשים בוואדי למרגלותיו. הפרספקטיבה הזאת מאפשרת את שבירת הריאליזם גם בסצנות בעלילה הראשית, על ידי נוכחות דמויות בתמונות שהן לא משתתפות בהן.

התפאורה

מרומזת. המעברים בין תמונה לתמונה מיידים, ללא חילופים מסובכים. התפאורה מרמזת שהתמונות מתקדמות בזרם התודעה של גיורא.

הבהרה

המחזה נכתב בהשראת כיבוש הכפר הערבי טַנְטוֹר ב-23 למאי 1948 בידי כוחות צה"ל, ובהשראת המחלוקת בין כמה היסטוריונים¹ ישראלים לגבי האפשרות שבמהלך הכיבוש ביצעו חיילי צה"ל טבח בתושבי הכפר. עם זאת, מאחר שכל הדמויות המופיעות במחזה וכל האירועים המתרחשים בו הם פרי דמיונו של המחזאי, שונה שם הכפר לטַנְטוֹר.

¹ לפחות שלושה היסטוריונים כתבו תיאורים שונים של אירועי הכיבוש: יואב גלבר, בני מוריס ואילן פפה

פרולוג

גבעה בעומק הבמה. מעבר לגבעה מיתמרים ענני אבק. ברקע רעש מחריש אוזניים של בולדוזרים חורשים. גיורא נכנס על קביו, מנסה לטפס על הגבעה. הוא נכשל, נופל וקם, נופל ואינו מצליח לקום. חשכה על הגבעה. רעש הבולדוזרים דועך.

תמונה 1

מסעדה ערבית בעיר התחתית בחיפה. צהרים. גיורא עומד בפתח, נשען על קביו. עזמי לבוש חליפה, אווז במגב ושוטף את הרצפה, נזהר לא ללכלך את נעליו. איברהים, אביו, נמצא במטבח ואיננו נראה לצופים.

- גיורא: למה אתה אף פעם לא מרוצה? זאת המסעדה הכי יפה בחיפה עכשיו. תראה כמה אור נכנס דרך החלונות. הקנסֶּפֶּ מְזַגְנִים. שולחנות חדשים. אני רואה שגם החלפת את הבלטות.
- עזמי: איך אני אחזיר לאבא שלך את ההלוואה? בחודש האחרון יש לי קליינט אחד ביום שלוקח חומס הביתה. זה אפילו לא משכורת של חצי מְנָקָה מג'נין.
- גיורא: הוא לא יגיד שום דבר אם תחזיר לו עוד שנתיים. תביא מגב. עד שהוא מגיע הכל נקי.
- עזמי: עוד מילה, גיורא, ואני שופך עליך את הדלי. (בכעס) הבוקר ביקשתי מתאולָה שתעזור לי כמה דקות. לא בשביל קליינטים. בשבילכם. והיא כמו פְּרָדָה: לא התחנתי איתך בשביל לנקות לך. אבא שלה עורך דין. לא טָכָה כמו בעלה. אני שטפתי רצפה במסעדות כשהייתי בן עשר. היא עוד תראה מאיפה נוזלות הדמעות. הלילה היא תנקה גם את הבית שימוש.
- גיורא: אתה לא צריך לריב איתה בגללנו. (נוטל מטאטא) אבא שלי אף פעם לא הזדעזע מקצת לכלוך.
- עזמי: (חוטף את המטאטא) אצלך בבית תטאטא. (חש בריח מהמטבח) והוא מבשל שם בשביל מאתיים איש. אתמול זרקתי עשרה קילו כבש לזבל. זה הסריח ככה שאפילו גן החיות לא לקחו את זה. כל האינטיפאדה הזאת על הגב שלנו. מה אתם רוצים מאיתנו? מישהו תלה כאן דגל? מישהו זרק אבן? אנשים שעשיתי אוכל לחתונות שלהם, מתחבאים ממני ברחוב.
- גיורא: אל תדאג. אני אדבר איתו על ההלוואה הזאת עוד היום.
- עזמי: אל תגיד לו עוד שנתיים. תגיד לו שאני מתחיל להחזיר ברגע שהבלגן נגמר. בתשלומים. (נתקל בדלי והמים נשפכים) ילען דינאו הדלי הזה.
- (לעבר המטבח) איפה הסמרטוט, אבא? (לגיורא) כל הנעליים שלי כבר מים. (צועק לעבר המטבח) איפה הסמרטוט, אבא?

נכנסת סמיה, לבושה בקפידה רבה. היא מצאה את הסמרטוט בכניסה.

- סמיה: הנה הוא.
- עזמי: טוב שבאת. אבא שרף על הבוקר סיר אורז ושבר ארבע צלחות. לכי תעזרי לו עם הדגים. הוא כבר חתך לעצמו שתי אצבעות.
- סמיה: (לגיורא) אתה חוזר אחר כך לאוניברסיטה? אנחנו מוכרחים לדבר.

גיורא: קרה משהו?
 עזמי: יאללה, סמיה, לכי כבר. (היא פונה למטבח. הוא פונה לגיורא) ותגיד לו שיש לי עוד הרבה חובות. בגלל החרא של המצב אני לא משלם אפילו בשביל המים האלה.

בינתיים נטל גיורא את המגב והצלחה, למרות נכותו, לגרוף את המים לעבר היציאה. נכנס אביגדור. סמיה עוצרת. עזמי חוטף את המגב מגיורא.

עזמי: שלום, אדון אביגדור. ברוך הבא. מה שלומך?
 אביגדור: (מתבונן סביב) איזה יופי. תתחדשו. מפרוק. (לוחץ את ידו) אני רואה שפתחת במיוחד בשבילי.
 עזמי: היום חנוכת בית. כל מי שבא, אמרתי לו תבוא מחר. תפד'ל. (מנקה כסא ומציע לו אותו) אין לי מנקים היום. עצרו אותם בדרך.
 אביגדור: (לגיורא) ואני רואה שחוץ מהמשרה באוניברסיטה יש לך כאן חצי משרה בתור שוטף רצפה. (לסמיה) שלום, סמיה.
 סמיה: שלום. קיבלתי את ההודעה על המענק. תודה רבה.
 אביגדור: מגיע לך. (לוחץ את ידה) בהצלחה!
 עזמי: אני כבר מביא לכם משהו בשביל התחלה. (רומז למטבח) אבא שלי לא מרגיש טוב היום. מהבוקר הוא מדבר לעצמו. אם הוא יגיד כל מיני דברים, אל תשימו לב. (לסמיה) נו, מה את עומדת ככה?

שניהם יוצאים למטבח. אביגדור מצית סיגר.

אביגדור: איך היה?
 גיורא: שכונה יפהפייה. הבתים כבר מחוברים לחשמל. דיירים משקים פרחים בגינות. ילדים הולכים לבית הספר. אפשר לבנות עוד שתי שכונות על הגבעות מדרום. מרכז ספורט. מרכז תרבות. ספרייה. בעוד כמה שנים תהיה שם עיר שלמה.
 אביגדור: אני בניתי מספיק, גיורא. את העיר הזאת אתה תבנה.
 גיורא: בשבוע הבא אני אודיע לדיקן שאני מתפטר.
 אביגדור: תודיע את זה מחר בישיבת ההנהלה. אגב, כבר פיניתי לך את המשרד ליד נטע.
 גיורא: זה מה שהיא רצתה? היא אמרה לך?
 אביגדור: היא לא צריכה להגיד שום דבר. כל בוקר היא נכנסת אלי למשרד ועל המצח כתוב לה מה היא רוצה.
 גיורא: מה היא רוצה?
 אביגדור: שתתחתנו. שתתחיל לעבוד אצלנו. שבאפריל תהיה לנו ברית מילה.
 גיורא: (צוחק) בטח כבר סידרת גם לו תפקיד בחברה.
 אביגדור: בטח. עם משרד ומזכירה ומכוננית וחשבון הוצאות.
 גיורא: אני רוצה את זה בכתב, אבא.
 אביגדור: ההנהלה תאשר את מחר בישיבה. (שניהם צוחקים)

מהמטבח יוצאים איברהים, עזמי וסמיה, בידיהם מגשים, עליהם צלחות מתאבנים, סלטים, משקאות, וכו'.

- איברהים: סלאם עליכום. מה שלומכם? אהלן וסהלן, אבו גיורא. זה רק בשביל התיאבון. הזיתים האלה הראשונים השנה. הבוקר פתחנו את הצנצנות. אללה יעתיק אל עאפי, איברהים. שוקראן.
- אביגדור: איברהים: ואל תכעסו על הסלט. בגלל העוצר בעזה, אין בשוק מלפפונים. אין צנונים. אין חסה.
- עזמי: אפילו הדגים שלהם בעוצר.
- גיורא: זה בסדר, איברהים.
- איברהים: והעגבניות מהגינה שלי.
- אביגדור: אני רואה שכבר קטפת זעתר.
- איברהים: בטח קטפתי. אחרי הגשם הטעם שלו הכי חזק.
- גיורא: תודה רבה.
- איברהים: התודה בשבילך, אבו גיורא. בשביל מה שעזרת לנו. גם בשיפוצים, גם בעירייה, גם בשביל סמיה.
- אביגדור: מברוק, איברהים.
- עזמי: ואני מודיע לכם שמעכשיו אתם אורחים שלנו On The House. מתי שתרצו. כמה שתרצו. הכל. הסלטים. הבשר. היין.
- אביגדור: לא בא בחשבון, עזמי.
- עזמי: זו המסעדה שלי, אדוני, וכאן אני קובע. (מוזג יין) לחיים!
- כולם: לחיים! (שותים)
- איברהים: בעניין הזעתר, אדון אביגדור. אתמול אני הולך לטנטור לקטוף אותו, ופתאום אני רואה אנשים. אני שואל שו קקא, והם אומרים לי שהם שלך. מודדים. הולכים לחפור בוואדי.
- אביגדור: אנחנו בונים שם, איברהים.
- איברהים: מה לחפור? בשביל מה? מה יש לחפש שם?
- אביגדור: אנשים צריכים בתים.
- איברהים: בטנטור?
- עזמי: עכשיו אוכלים, אבא. לך תשים את הדגים על האש.
- סמיה: אני אשים.
- עזמי: הוא ישים. (לאביגדור) היום יש לנו חצילים על האש. פטריות בחומץ. שרימפ. קלמארי. ברבוניות. הכל טרי מהבוקר.
- גיורא: (לאביגדור) זאת הכוס השלישית שלך, אבא.
- אביגדור: אם לא תשתה, אני אשתה את הבקבוק בעצמי.
- איברהים: (מוזג לגיורא) בעניין טנטור, אבו גיורא.
- עזמי: לך תשים את הדגים על האש, יאבא.
- איברהים: מה פתאום עכשיו בונים בטנטור?
- אביגדור: זאת ארץ קטנה, איברהים. בונים בכל מקום.
- איברהים: אני מטנטור, אבו גיורא. נולדתי שם.
- עזמי: דחילק, אבא.
- אביגדור: מה אתה אומר? מטנטור? כשהייתי נער, הייתי יורד לשם עם חברים, עם מימיות ותרמילים, היינו שותים מהמעין, נחים מתחת לתאנים.

איברהים: אבל למה לחפור שם? אסור.
עזמי: האלס. שמענו כבר את הסיפור הזה. לך שים את הדגים על האש!

אור על דירתם של אביגדור ויונה. יונה עומדת ועוקבת אחרי המתרחש במסעדה.

גיורא: (לאביגדור) על מה הוא מדבר? אין לנו את כל האישורים?
אביגדור: (לגיורא) ודאי שיש לנו.
איברהים: האדמה לא תיתן לחפור בה.
עזמי: גם את זה כבר שמענו.
סמיה: תן לו לדבר. בונים על הכפר שלו.
עזמי: שילך לשים את הדגים!
איברהים: (מתפוצץ) אסור לחפור שם. אני אומר אסור. האבנים צועקות אסור.
גיורא: השמיים בוכים אסור. ואתה לא שומע.
איברהים: אנחנו מדברים על זה כבר כמה שנים, איברהים. זאת השכונה על שם אחי.
סמיה: (לסמיה) תגידי לו שלא יחפור!
עזמי: בוא למטבח, אבא. (לאביגדור) אמרתי לכם שהוא לא מרגיש טוב.
גיורא: (לאיברהים) עכשיו הזמן לטפס על עצים? מי ירים אותך כשתיפול?
סמיה: מה הבעיה? למה אסור?
איברהים: (לאיברהים) שב ותשתה קצת מים. (מושיבה אותו ופונה לאביגדור)
איברהים: הבית שלו היה שם. הוא הולך לשם בכל חג. אולי כדאי להסביר לו את התוכנית.
איברהים: (קם) אני אמות לפני שהוא יחפור שם.
אביגדור: (קם) אני חושב שכדאי שנלך.
איברהים: (חוסם אותו) אתה תשמע עד הסוף.
עזמי: בְּחַיֵּי אִמִּי, יֶאֱבֵא. דָּחִיל אֶלְלָה.
גיורא: (לסמיה) מה קרה לו? מה הוא רוצה?
איברהים: אבן אל כלב. עשר שנים אני מבשל בשבילך. עשר שנים אני שם לך אוכל על השולחן, וכל הזמן הזה נשפך דם מהלב שלי.

איברהים חוטף סכין שהיה מונח על השולחן ומסתער על אביגדור.

סמיה: עזוב את הסכין.

גיורא: עזוב אותו!!

עזמי: אבא!

איברהים מצליח לדקור את אביגדור לפני שעזמי וסמיה עוצרים בעדו. חשכה.

תמונה 2

אחר הצהריים. ביתם של אביגדור ויונה. פצעו של אביגדור נתפר, וכתפו חבושה.

- אביגדור: (לג'ורא) מה אתה רוצה ממני? אתה יודע יותר מהרופא? הוא לא אמר שאני צריך עירוי.
- יונה: הלחץ דם שלו בסדר גמור.
- ג'ורא: אתה חייב לנסוע לבית חולים, אבא.
- אביגדור: הוא מנהל מחלקה. לו הוא חשב שצריך לאשפז אותי הוא היה לוקח אותי לשם בעצמו.
- יונה: (לאביגדור) קח כדור. עוד רגע התפרים יתחילו לכאוב.
- ג'ורא: (ליונה) את לא חושבת שצריך לעשות רנטגן?
- אביגדור: בשביל מה? ברגע שניכנס לבית חולים יזמינו משטרה. יעצרו אותם. יחקרו אותם.
- ג'ורא: האיש הזה צריך להירקב בכלא כל החיים שלו.
- אביגדור: יש לי דברים יותר חשובים לטפל בהם עכשיו. (בולע את הכדור) מה קרה לו, לכל הרוחות? האינתיפאדה הוציאה אותו מן הדעת?
- יונה: אני בכלל לא מופתעת. הוא רואה את המהומות במחנות הפליטים. הוא שומע את השייחים מסיתים במסגדים.
- ג'ורא: הוא דקר כדי להרוג. ראיתי את זה בעיניים שלו. עוד מעט אי אפשר יהיה להסתובב כאן ברחובות. האנשים האלה היו חברים שלנו. מה צריך להבין עכשיו? שהם העמידו פנים!?
- אביגדור: שב, תירגע. אפשר לחשוב שהוא דקר אותך.
- יונה: אולי משמר הגבול עצרו אותו ברחוב. אולי הם ערכו עליו חיפוש באיזה מחסום. אולי חייל חמום מוח הרג בן משפחה שלו באחד המחנות.
- (לאביגדור) תן את היד. (מניחה את ידו בַּמְתָּלָה)
- ג'ורא: אתה לא מתכוון להגיש תלונה במשטרה?
- אביגדור: הוא לא שפוי. הוא הוזה. הוא שומע את האדמה מדברת.
- יונה: אתה רוצה שיסגרו להם את המסעדה?
- ג'ורא: אני רוצה שהמשטרה תחקור. אני רוצה להבין למה הוא עשה את זה. אם לא נגיש את התלונה היום, הם לא יתייחסו אליה ברצינות. (קם)
- יונה: לאן אתה הולך?
- ג'ורא: אם אתה לא מגיש את התלונה, אני אגיש אותה.
- אביגדור: יצאת מדעתך? יש לנו ישיבת הנהלה מחר. אנחנו צריכים לעבור יחד על התוכניות לשנה הבאה.
- ג'ורא: אתה לא הולך מחר למשרד, אבא.
- אביגדור: נקיים את הישיבה כאן.
- ג'ורא: איבדת הרבה דם.
- אביגדור: נשאר לי מספיק.
- ג'ורא: (ליונה) הרופא אמר שהוא צריך לשכב במיטה.
- יונה: נראה איך הוא יעבור את הלילה.
- ג'ורא: אתה רוצה שאני אתחיל לנהל את החברה כבר מחר? (קם)
- אביגדור: שב.

יונה: מחר אנחנו מאשרים את קריאת השכונה על שם אודי. אנחנו מדברים על זה מאז שהוא נפל.
גיורא: נאשר את זה בשבוע הבא.

הוא פונה לצאת. נכנסת נטע. אור על סמיה הנמצאת בביתה, ועוקבת אחרי הנעשה בבית אביגדור ויונה.

נטע: **(לאביגדור)** אתה נראה די חי. איך אתה מרגיש? **(מחבבת אותו)**
אביגדור: עכשיו אני מרגיש מצוין.
נטע: חשבתי שאמצא אותך שוכב במיטה עם אינפוזיה.
יונה: הוא לא נתן לרופא לחבר אותו.
נטע: אני מקווה שאתם לא מתכוונים לאכול שם יותר. **(לגיורא)** חבל שהוא לא דקר גם אותך קצת. היית שוכב כמה ימים במיטה, וכל בוקר הייתי מביאה לך קפה. **(מנשקת אותו)**
גיורא: אנחנו הולכים, נטע. **(פונה לצאת)**
יונה: אתה לא הולך למשטרה, גיורא.
אביגדור: בגלל שנים-שלושה תפרים בכתף?
יונה: אתה יודע כמה זמן תצטרכו לבלות בחקירות? בבית המשפט?
נטע: חכה שנייה. אני באה איתך. **(לאביגדור ויונה)** הייתי הבוקר במלון דן. יש להם כמה תאריכים פנויים לחתונה ביוני. זה עוד חודשיים. הם רוצים תשובה עד מחר.
גיורא: אולי כדאי שאנחנו נדבר על זה קודם בינינו.
אביגדור: גם אנחנו היינו שמחים לדבר על זה.
יונה: אנחנו נתאים את עצמנו אליהם, אביגדור.
אביגדור: ביוני מזג האוויר יותר טוב. **(לנטע)** את יכולה לקחת חופשה בשבוע הבא ולחפש שמלה.
יונה: וטבעת.
גיורא: אתם מדברים איתה במקומי? דָּפְרוּ. אני ממילא לא מבין מה קורה כאן. יש לך עדיין דם על החולצה. **(פונה לצאת)**
נטע: חכה רגע. אנחנו צריכים להחליט.
גיורא: **(עוצר)** החלטנו שאנחנו מתחתנים ביולי.
נטע: ביולי יש לך כנס בבוסטון.
גיורא: בסדר. נתחתן בסוף יוני.
אביגדור: אפשר לסגור תאריך? **(מחכה לתשובה)**
גיורא: כן. **(חש שננטע נעלבה)** בסדר. בתחילת יוני. **בַּתְּשָׁעָה?**
אביגדור: מצוין.
גיורא: את לא רוצה לשאול את אימא שלך?
נטע: אני מקווה שהיא תחיה עד אז.
אביגדור: את זה תשאירו לי. סגרנו?
גיורא: סגרנו.
אביגדור: ככה סוגרים?

גיורא מבין את הרמז. הוא מחבק את נטע ומנשק אותה.

- יונה: מזל טוב.
 אביגדור: עכשיו לכו הביתה ותחגגו. (ליונה) גם אנחנו רוצים לחגוג קצת. נכון?
 גטע: להתראות.
 גיורא: התשעה ביוני לא קרוב מדי ליום ההולדת של אודי?
 יונה: זה בסדר גמור.
 גיורא: (לאביגדור) אני אתקשר בערב לראות איך אתה מרגיש. אתה רוצה שנדבר מחר עם עורך הדין שלך? יש לך גם כמה חברים במשטרה.
 אביגדור: להתראות.

גיורא ונטע יוצאים. שתיקה.

- יונה: אני מקווה שגיורא לא יעשה שטויות. צריך להשגיח עליו. (הוא שותק)
 עדיין כואב? כדאי שתשכב במיטה. לחץ הדם שלך גבוה. (הוא שותק)
 אתה רוצה לדחות את הנחת אבן הפינה בכמה ימים? לפחות עד שיוציאו לך את התפרים. (הוא שותק) אודי חיכה הרבה שנים שנבנה משהו לזכרו.
 הוא יחכה עוד שבוע. (הוא קם, פונה אל הבר, ומוזג לעצמו כוסית) אל תשתה. הרגע לקחת כדור.

הוא לוגם את הכוסית, מניח אותה על השידה ופונה למטבח.

- יונה: לאן?
 אביגדור: לא אכלתי שום דבר מהבוקר.
 יונה: חכה. אני אחמם לך משהו. (מצטרפת אליו) מה עם המודדים בוואדי? הם ימשיכו לעבוד שם?
 אביגדור: וודאי.

חשכה. רעש הבולדוזרים נשמע ברקע.

תמונה 3

למחרת בצהריים. גיורא וסמיה במשרדו של גיורא באוניברסיטה.

- סמיה: הוא לא ישן. הוא התהפך במיטה. בכה. דיבר אל עצמו. רק בבוקר, אחרי שהוא שמע שאביך חי, הוא הצליח להירדם.
 גיורא: יש לו מזל גדול שאבא שלי לא הלך למשטרה.
 סמיה: אני לא בטוחה שהוא מבין מה הוא עשה. הוא לא מצליח להסביר שום דבר.
 גיורא: מה יש להסביר? הוא הצטרף לאינתיפאדה. לו הסכין חדר עוד מילימטר, אבא שלי היה מת.
 סמיה: אתה יודע שהוא לא התכוון לזה. (גיורא שותק) מה לומר לעזמי? הוא רוצה לבקר את אבא שלך. הוא רוצה להזמין אתכם לארוחה.
 גיורא: אבא שלי במיטה. רק בעוד שבוע יוציאו לו את התפרים.

- סמיה: בסדר גמור. תבואו בשבוע הבא. (שתיקה. גיורא לא מגלה התלהבות רבה) אני לא כל כך בטוחה שאבא שלי הצטרף לאינטיפאדה. אני חושבת שהוא זוכר את אבא שלך מהכיבוש של טנטור ב-48. אף פעם לא סיפרת לי שהוא היה שם המפקד.
- גיורא: לא היה מה לספר. הם נלחמו שם כמו במקומות אחרים. פעם הוא לקח אותנו לאנדרטה שעל הגבעה. נהרגו לו שם ארבעה עשר חיילים.
- סמיה: נהרגו שם גם עשרות תושבים.
- גיורא: עשרות?! זה מה שאבא שלך סיפר לך? בגלל זה הוא נזכר פתאום לתפוס סכין ולדקור?
- סמיה: הבוקר הלכתי לספרייה. (מראה לו ספר וחוברת) זה של היסטוריון מדמשק. זה דוקטורט שנעשה אצלנו במחלקה להיסטוריה. לפי הספירה שלו נהרגו בטנטור מאתיים ועשרים איש.
- גיורא: יצאת מדעתך?!
- סמיה: תסתכל. יש לו גם עדויות של חיילים שהשתתפו בכיבוש.
- גיורא: אני לא צריך להסתכל. במחלקה להיסטוריה יש עוד כמה אכולי שנאה עצמית כמוהו. איך את מעלה על הדעת שאבא שלי היה מעורב בדבר כזה? את מכירה הרבה אנשים שפעלו למענכם כמותו? גם אחרי שאחי נהרג. גם אחרי שנפצעתי. השנה הוא בנה בית ספר פתמך במחיר עלות. לפני שבוע הוא ביקש משר הפנים להגדיל את שטח השיפוט של סכנין.
- סמיה: אני יודעת.
- גיורא: את לא יודעת. מי את חושבת מימן את המודעה של אתמול בעיתונים שדרשה להפסיק את האלימות בשטחים ולפתוח במשא ומתן?
- סמיה: גם את זה אני יודעת.
- גיורא: ואת מאמינה למה שכתוב כאן?!
- סמיה: אני לא מאמינה לשום דבר. אבל אבא שלי היה תמיד אדם הגיוני. פתאום הוא תופס סכין ודוקר.
- גיורא: עד אתמול הוא אף פעם לא דיבר על זה?
- סמיה: עד אתמול הוא סיפר איך הם גורשו מטנטור. אתמול הוא סיפר שאבא שלו ושני אחים שלו נהרגו שם. השמות שלהם מופיעים בספר הזה.

אור במשרדו של אביגדור. אביגדור ונטע מתבוננים במתרחש במשרדו של גיורא.

- סמיה: אני לא מאשימה את אבא שלך בשום דבר, גיורא. אני יודעת איך מתגלגלות אצלנו שמועות, אבל אני גם מכירה את אבא שלי.
- גיורא: אם הוא זיהה את אבא שלי לפני עשר שנים, למה רק עכשיו הוא נזכר?
- סמיה: כי הוא לא רוצה שייגעו בעצמות שבוואדי. הוא רוצה לקבור אותן ולהקים שם מצבה.
- גיורא: מצבה למי? אילו היו שם עצמות, מישהו היה מדבר עליהן. חמש מאות חיילים שתקו ארבעים שנה?! אם את חושבת שאבא שלי עשה דבר כזה, תחזירי את כל המלגות שהוא נתן לך. כולל המענק שקיבלת אתמול לפוסט דוקטורט.

היא נוטלת את הספרים ופונה לצאת. הוא עוצר בעדה.

- גיורא: חכי רגע. את לא יכולה לברוח ככה.
סמיה: אני יוצאת. אתה בורח.
- גיורא: עד אתמול חשבת שסבא שלך ושני הדודים גורשו. לא שאלת איפה הם?
לא ניסית לפגוש אותם?
- סמיה: הוא אמר שהם מתו במחנה הפליטים בטול כרם.
גיורא: והיום את מאמינה לו שהם נהרגו בטנטור?
סמיה: היום אני כבר לא יודעת.
- גיורא: שאלתי אותך עליהם הרבה פעמים. אף פעם לא היה לך ספק שהם גורשו.
סמיה: מתי שאלת אותי?
- גיורא: במלון בלונדון. התחננתי אליך. אף הסתגרת בשירותים ונעלת את הדלת.
סמיה: התחננת למשהו אחר לגמרי.
גיורא: אני לא חושב שהייתי צריך להתחנן לזה.
- הזיכרונות מלונדון מציפים אותם. היא מניחה את הספרים על השולחן, ומחבקת אותו. הוא נענה. אור על יונה בביתם של אביגדור ויונה. היא עומדת ומתבוננת בהם.**
- סמיה: אתה יודע למה אבא שלך נותן לי את המענק לפוסט דוקטורט?
גיורא: כי הוא מאמין בך.
סמיה: כי אני צריכה לעשות אותו בלונדון.
גיורא: מה זה קשור?
סמיה: הוא רוצה להרחיק אותי ממך.
גיורא: הוא לא יודע שאנחנו נפגשים.
סמיה: על זה רציתי לדבר איתך אתמול.
גיורא: אף אחד לא יודע.
- סמיה: הוא בטח חושב שאני מפריעה לך להתחתן. **(הוא שותק)** אני מפריעה לך?
(הוא שותק) אתם מתחתנים? **(הוא שותק)** אתה לא חושב שכדאי שאני
אדע? **(הוא שותק)** אני לא כל כך מופתעת. אני מופתעת שלא סיפרת לי.
אני מופתעת כמה הייתי תמימה.
גיורא: אני לא בטוח שלא ידעת, סמיה.
סמיה: מתי החלטת? אתמול? בגלל מה שקרה במסעדה?
גיורא: לא רק אני החלטתי. גם את. ואין לזה שום קשר למה שקרה במסעדה.
הצעתי לך לגור איתי הרבה לפני שהכרתי אותה. לא הסכמת אפילו לחשוב
על זה. כששמעת שנפצעתי, נשארתי בלונדון. כשחזרת, לא התקשרת אלי.
סמיה: חשבתי שהתגברנו על זה. חשבתי שבשנה הבאה אתה יוצא לשבתון ונוסע
איתי.
- גיורא: אמרתי לך כמה וכמה פעמים שבשנה הבאה אני מתחיל לעבוד אצל אבא
שלי. **(שותיקה)** זה הולך ונעשה מסובך, סמיה. מה שקרה במסעדה הוא
קצה הקרחון. מאז שפרצה האינתיפאדה אנחנו בקושי מדברים. את הולכת
להפגנות שאני לא יכול להשתתף בהן, ואומרת שם דברים שאני לא יכול
להסכים להם.
- סמיה: לא צריך לסיים את הכיבוש!?
גיורא: לא באלימות כזאת.

- סמיה: אתה יודע שאני נגד אלימות. אתה יודע גם איזה מחיר אני משלמת בשביל זה. **(שתיקה)** כנראה שאני לא כל כך חכמה כמו שחשבת. אנחנו מדברים על השבתון שלך מתחילת השנה.
- גיורא: ומה חשבת שיקרה אחריו? נחזור הנה ונמשיך להיפגש בבתי מלון?
- סמיה: אתה יודע מה יקרה אם נתחתן. החברים הכי טובים שלי יתרחקו ממני.
- גיורא: לא יכולתי יותר לחכות לך, סמיה. **(אוחז בידיה)**
- סמיה: אל תיגע בי.

יוצאת. בחפזונה היא משאירה את הספר והחוברת על השולחן. חשכה.

תמונה 4

ערב. ביתם של אביגדור ויונה. נכנסים אביגדור ונטע. אביגדור מתיישב על הספה. יונה ממהרת אליו.

- יונה: איפה הייתם?
- אביגדור: זאת סתם סחרחורת.
- יונה: ביקשתי שלא תצא מהבית.
- אביגדור: עוד רגע היא תעבור.
- יונה: אתה רוצה שאני אזמין רופא?

היא מודדת את לחץ הדם שלו.

- אביגדור: **(לנטע)** ספרי לה.
- יונה: תשתוק רגע.
- נטע: **(ליונה)** סגרנו עם המלון.
- אביגדור: ספרי לה מה סגרנו.
- יונה: אמרתי תשתוק. **(סיימה למדוד)** אני רוצה שהרופא יראה אותך.
- אביגדור: אני בריא לגמרי. זה בגלל המדרגות. **(לנטע)** נו, ספרי לה.
- נטע: הם נותנים לנו גם את הגן והבריכה. רצינו לסגור את התפריט. פתאום הפצע התחיל להציק לו.
- אביגדור: זו החתונה שלך, מותק, ואני מתרגש יותר ממך.
- נטע: **(ליונה)** הוא לקח כדור נגד כאבים. בדרך הוא קיבל סחרחורת.
- אביגדור: כשאני ביקשתי את הגן והבריכה הם עיקמו את הפרצוף. אבל כשהיא נכנסה למנהל, הוא פשוט נמס.
- נטע: כי הצעת לשלם יותר.
- אביגדור: בגלל החיוך שלך.
- נטע: **(ליונה)** כשהוא רוצה משהו, אי אפשר לעצור אותו. **(לאביגדור)** אני חושבת שכדאי שתישאר בבית מחר.
- אביגדור: ודאי.
- יונה: **(בתקיפות)** אני אבקש מהרופא לאשפז אותך.
- אביגדור: בסדר. אני אשאר בבית.
- יונה: וזה בשבילך, נטע. מזל טוב.

נותנת לה קופסה קטנה. נטע פותחת אותה ומגלה זוג עגילים.

נטע: יהלומים!
 יונה: שימי אותם.
 נטע: לא היית צריכה.
 יונה: למי אני אקנה עגילים? לגיורא?
 אביגדור: אני אשים לך. (קם)
 יונה: שב.

אביגדור מתעקש לענוד את העגילים לאוזניה של נטע.

אביגדור: (ליונה) אני יושב.
 נטע: תודה. (מתחבקת איתם)
 יונה: טלפנתי אל גיורא הבוקר. הוא לא ענה.
 נטע: נתפס לו הגב. בגלל מה שקרה במסעדה. אבל הוא עשה התעמלות, ונסע לאוניברסיטה. אני מקווה שלא נשמע יותר על הפרשה הזאת.
 יונה: הוא עובד שם קשה מדי, נטע. השבוע הוא לא בא איתי לבריכה. אתמול הלכתי לאורתופד שלו בלעדיו. יש לו ניתוח בעוד חודש.
 נטע: הוא יעשה אותו.
 אביגדור: ותזכירי לו לשלוח מכתב התפטרות לאוניברסיטה. אני רוצה שההנהלה תאשר את המינוי שלו בשבוע הבא. וגם את הקידום שלך.

נכנס גיורא. אור בבית איברהים וסמיה. סמיה מתבוננת במתרחש בבית אביגדור ויונה.

יונה: מזל טוב.
 גיורא: מה קרה?
 נטע: סגרנו את התאריך עם המלון.
 גיורא: יופי.
 אביגדור: זה כל מה שיש לך להגיד?
 גיורא: אני שמח מאד.
 אביגדור: תגידי לי, יונה'ה, למי הוא דומה? במשפחה שלי ידעו לשמוח.
 גיורא: (לנטע) קיבלת עגילים. יפה מאד.
 אביגדור: (לגיורא) לא מגיע לנו לשמוח קצת?
 יונה: הם נותנים לנו גם את הגן והבריכה.
 נטע: (לגיורא) אני אספר לך בדרך. אנחנו צריכים לסגור איתם את התפריט.
 גיורא: (לאביגדור) איך אתה מרגיש? עוד כואב?
 אביגדור: כואב מאד. עד מחר אני בטח אמות.
 יונה: חה-חה-חה.
 גיורא: אני מוכרח לדבר איתך, אבא. הייתי הבוקר בספרייה. מצאתי דוקטורט שנעשה אצלנו במחלקה להיסטוריה על טנטור.
 יונה: חשבתי שהפרשה הזאת מאחורינו, גיורא.

- ג'ורא: יש בו כמה דברים משונים. (לאביגדור) תסתכל. (מושיט לו את החוברת)
הוא טוען שנהרגו שם יותר ממאתיים. (לנטע) חשבתי שאני יוצא מדעתי.
באמת יצאת מדעתך. יונה:
- נטע: אתה בטוח שמצאת את זה בספרייה?
ג'ורא: כן. (לאביגדור) תקרא.
אביגדור: אני מכיר את ה"דוקטור" הזה. אני מתאר לעצמי מי מימן את ה"מחקר"
שלו.
- יונה: אבא לא מרגיש טוב, גורי. אל תציק לו עם זה. (מניחה את החוברת על
השולחן) הייתי בבית ברחוב שבדיה. הם מוכנים למכור אותו.
אביגדור: הוא לא מציק. (לג'ורא) האיש הזה יודע שהוא משקר. הכפר חסם את
הכביש הראשי. הם תקפו מכוניות. אוטובוסים. אמבולנסים. לא הייתה
ברירה. בארבע בבוקר הסתערנו. פלוגה אחת מהוואדי. השנייה מהכביש.
השלישית ירדה מההר. היו לנו ארבע עשר הרוגים. להם עשרים.
יונה: עכשיו הכל ברור? אני רוצה שתראו את הבית הזה. הוא די חדש. אין בו
מדרגות. אפשר להגיע במכונית עד הדלת. אם לא תזדרזו, יחטפו אותו.
נטע: (לג'ורא) נלך מוקדם בבוקר.
ג'ורא: בסדר.
- יונה: תצטרכו לשפץ קצת לפני שאתם נכנסים. הייתי מגדילה את האמבטיה
ומרחיבה את הדלתות.
- אביגדור: בעשר הם נכנעו. הם ידעו שרוב הערבים של חיפה ברחו. גם השמועות על
הטבח בדיר יאסין כבר הגיעו אליהם. המוכתר הוא שביקש שהם יצאו
לטול כרם. בארבע הם עלו למשאיות. בשש חזרנו לבסיס וקברנו את
המתים שלנו.
- יונה: (בתקיפות) אני חושבת שכדאי שתלך לנוח, אביגדור, לפני שלחץ הדם
שלך עולה עוד יותר.
- אביגדור: ועכשיו ניגש לדברים החשובים יותר.
ג'ורא: (נוטל את החוברת) יש כאן מאתיים ועשרים שמות, אבא.
אביגדור: אתה בטוח שלכל שם יש איש?
- נטע: המנהל מחכה לנו במלון, ג'ורא. יש לנו חתונה עוד חודשיים. יש כמה
דברים שאנחנו צריכים לעשות, חוץ מלעמוד מתחת לחופה. להתראות.
- ג'ורא: ואתם ספרתם רק עשרים?
- יונה: (בקול רם מדי) הוא אמר לך שהם ספרו רק עשרים.
נטע: אני לא מבינה למה אתה מחטט בזה.
- ג'ורא: לא ייתכן שהאוניברסיטה שלנו תפיץ עלילה כזאת. (לאביגדור) בוא נגבה
עדויות מהקצינים שלך, ונוציא ספר שיפריך אותה.
- יונה: אם נוציא ספר, הם יוציאו עשרה.
- אביגדור: (צוחק) אתה רוצה שעכשיו אני אתחיל לכתוב ספרים?! יש לנו ישיבת
הנהלה בשבוע הבא. אנחנו צריכים לבוא מוכנים.
- ג'ורא: כל מי שקורא בִּדְבָר הזה, אבא, בטוח שאלה העובדות.
יונה: מי קורא בו? מי יקרא בו?
- אביגדור: לו המנוול הזה טרח לחפש, הוא היה מוצא את המתים האלה חיים במחנות
הפליטים בירדן.
- יונה: למה אתה מספר לו את זה? כדי שהוא ייסע לחפש?

- אביגדור: כדי שיידע מה קרה שם. איך נלחמנו. איך שרדנו. איך זכינו בחיים שלנו כאן. ואז אולי הוא יבין סוף-סוף שאחרי מלחמות כאלה אנחנו צריכים לשנס מותניים, לשקם את עצמנו, לבנות בתים, להקים משפחות, להוליד ילדים. **(לגיורא)** הפציעה הזאת יותר קשה ממה שחשבתי. היום כמעט התעלפתי במכונית.
- יונה: **(לגיורא)** אתה לא רואה שהחיים שלנו כאן לא מובנים מאליהם? לא בשבילנו, ובמיוחד לא בשבילך. אחרי כל מה שעברת, אתה לא יכול לבזבז אותם על שטויות כאלה.
- גיורא: אני מבזבז את החיים שלי על שטויות? נדמה לי שאני מנסה לחיות אותם. נדמה לי שאני מנסה לשקם את עצמי בכל רגע מאז שהתעוררתי בבית החולים. **(לאביגדור)** ואני לא אשב בחיבוק ידיים כשמעלילים עליך עלילה כזאת. אם אני לא טורח להכחיש אותה, כנראה שהיא לא כל כך נוראה בעיניי. **(חשיכה)**

תמונה 5

אותו לילה. ביתם של איברהים וסמיה. נכנסים איברהים, סמיה ועזמי.

- עזמי: אבל למה לעשות רוח על גחלים? בשביל שכל הבית יישרף?
סמיה: הוא ביקש ממני את הספרים האלה.
- עזמי: וכשאני אכנס אליהם מחר לבקש סליחה, האבא שלו ישב בסלון ויקרא בהם שהוא רוצח. הוא רוצח? אנחנו כמעט רצחנו אותו. רק בגלל שיש לו לב גדול, אנחנו לא בבית סוהר.
- איברהים: הכרתי אותו לפני עשר שנים. ברגע שהוא נכנס למסעדה.
עזמי: הכרת אותו ונתת לו לאכול?
- איברהים: מה יכולתי לעשות? ללכת למשטרה? לבית משפט?
עזמי: אז למה לא סיפרת לנו?
- סמיה: מה זה משנה? אם הוא חושב שזה הוא, צריך לבדוק.
- עזמי: בשביל מה? לא מספיק הצרות של האינתיפאדה? השוטרים שרואים אותך כל יום בהפגנות, באים בטענות אלי. ברגע שאת מתחילה לבדוק מה קרה בטנטור, אני אצטרך לסגור את המסעדה.
- סמיה: אל תהיה פחדן, עזמי.
- עזמי: נכון. אני פחדן. פחדן הכי גדול. אבל בגלל שאני פחדן את לא היית רעבה אפילו יום אחד בחיים שלך. בגלל שאני פחדן, אז כל שנה קיבלת בגדים חדשים לבית ספר וילקוט וספרים. ובכל יום הייתה בילקוט שלך פיתה עם חביתה. בגלל שאני פחדן יכולת ללמוד עשר שנים באוניברסיטה כמו נסיכה. האחים האמיצים שלך שברחו לאמריקה, לא שלחו לך אפילו דולר קרוע בשביל תחתונים. אז אל תזלזלי בי ובפחד שלי.
- סמיה: אף אחד לא מזלזל בך מלבדך. מגיע לך לדעת מי רצח את המשפחה שלך.
- עזמי: את בטוחה שרצחו אותם?
- איברהים: רצחו אותם, יה אבן אל כלב.
- עזמי: מי ראה שרוצחים אותם, יֶאֱבָא? הם ברחו.
- סמיה: **(בלעג)** סתם ככה קמו יום אחד וברחו.

עזמי: כמו בחיפה. ביפו. בעכו. בטבריה. בצפת.
 סמיה: ויתרו על הבתים, על החנויות, על השדות, על הכבשים והעיזים. בטח נמאס להם לחיות כאן.

שתיקה. איברהים נפגע. אור על ביתם של גיורא ונטע. גיורא מתבונן במתרחש.

סמיה: בוא, אני אקח אותך לישון, אבא.
 עזמי: את רואה? אמרתי לך לסתום את הפה הגדול שלך.
 סמיה: אתה לא תגיד לי לסתום את הפה.
 עזמי: את לא מבינה שאם תרגיזי את אבא שלו הוא ילך למשטרה?
 סמיה: שילך.
 איברהים: **(לעזמי)** אני אגיד לך מי ראה שרוצחים אותם. אני. בעיניים האלה. למי יכולתי להגיד? יומיים שלמים התחבאתי שם בין הבתים ההרוסים. אחר כך ברחתי הנה. גם כאן הסתובבו ברחובות חיילים. ירו בכל מי שחזר. בכל מי שרצה רק לקחת משהו מהבית שלו. בימים התחבאתי מתחת לרצפה במחסן בשוק. בלילות הייתי יוצא לחפור בפחי הזבל. אתה אפילו לא יודע מה זה פחד כזה. אתה לא יודע מה זה שאין לך שום דבר. שאין לך אף אחד בעולם. שאתה כלום. שאם מישהו מצביע עליך ברחוב, אז יורים בך. **(בכעס)** אתם רוצים לדעת למה לא סיפרתי לכם? לא רציתי שגם אתם תפחדו ככה. אז עכשיו שאבא שלו יפחד ממני. הוא היה צריך לקבל את הסכין הזה. בלב.

איברהים כמעט כושל, אך מתעשת, משתמט מידי סמיה שמנסה לעזור לו, ויוצא.

סמיה: אתה יכול ללכת. הוא יהיה בסדר. **(עזמי שותק)** אני נוסעת בסוף הסמסטר, עזמי. תצטרך לטפל בו לבדך. דבר עם האולה. יכול להיות שתצטרכו לקחת אותו אליכם. **(הוא שותק)** מה קרה? היא זרקה אותך מהבית?
 עזמי: הכלבה הזאת?
 סמיה: תפסיק לדבר עליה ככה.
 עזמי: ביקשתי מהילדים שיבואו לעזור לי אחרי בית ספר. והיא פתחה עלי ג'ורה. הייתי צריך לזרוק אותה ולברוח עם הילדים לאמריקה. בלי ערבים. בלי יהודים. בלי המלחמות שלהם.
 סמיה: אם אתה רוצה שהילדים ילכו לאוניברסיטה, אז כדאי שהם יעשו שיעורים, עזמי.
 עזמי: בחלומות הכי טובים היא לא תסכים לקחת את אבא אלינו הביתה.
 סמיה: אתה רוצה שאני אדבר איתה?
 עזמי: אני לא מבין מה פתאום את נוסעת. ממה את בורחת? מהאינתיפאדה?
 סמיה: אני לא בורחת. אני לא מסוגלת לעשות כאן הרבה. אפילו לא שביתת מסחר קטנה בחיפה. אולי מלונדון אפשר יהיה להפעיל יותר לחץ. אולי שם גם אפשר יהיה לדבר על מה שקרה כאן ב-48. **(מושיטה לו ספר בערבית)** קח תקרא. יש כאן כמה דברים מעניינים מאד על טנטור.
 עזמי: **(מתבונן בספר)** את מאמינה לספר שיצא בדמשק?

- סמיה: **(נותנת לו ספר נוסף)** זה יצא בשכם.
- עזמי: **(דוחה אותו)** אלה שקרנים עוד יותר גדולים. כשאני שומע את החדשות שלהם ברדיו, אני מתבייש שאני ערבי. תראי מה יצא מהסיפורים על דיר יאסין. בטח שהיהודים הרגו שם. בדיוק מאה ושבעה איש. אז למה לספר שהם הרגו שלוש מאות? למה לספר שהם אנסו נשים הרות וילדות? בגלל הסיפורים האלה ברחו אחר כך מכל הארץ.
- סמיה: דווקא בגלל זה צריך לברר את האמת גם על טנטור.
- עזמי: אני יודע שחֶרְבְנו שם הרבה חרא. אבא שלי חֶרְבְן הרבה חרא. והאבא שלו והאחים שלו חֶרְבְנו עוד יותר חרא. יש לי מספיק חרא של האינתיפאדה על הראש שלי. אני לא צריך גם את החרא שלהם. **(חשכה)**

תמונה 6

אותו לילה. בית גיורא ונטע. גיורא על הספה. החוברת שקיבל מסמיה עדיין בידיו.

- נטע: אני עובדת בשבילו חמש שנים, גיורא. הוא סומך עלי.
- גיורא: אבל למה דווקא עכשיו?
- נטע: כי עכשיו הסמנכ"ל פרש. אתה באמת לא חושב שאני מתאימה?
- גיורא: ודאי שאת מתאימה.
- נטע: אז למה אתה כל כך חשדן?
- גיורא: לא יכול להיות שגם העגילים האלה הם שוחד?

היא מסירה את העגילים מאוזניה. אור עולה על בית אביגדור ויונה, העומדים בחדר האורחים, מתבוננים בנעשה בדירתם של גיורא ונטע.

- נטע: אבא שלך לא נותן שוחד, גיורא. הוא יודע שלנדיבות יש תמורה יותר גדולה.
- גיורא: הוא אף פעם לא ביקש ממך לשכנע אותי לעבוד אצלו?
- נטע: מתי צריך היה לשכנע אותך? תמיד רצית. חיכית לסוף הניתוחים.
- גיורא: עד לפני שנה-שנתיים הייתי בטוח שאני נשאר במחלקה למנהל עסקים כל החיים שלי. פתאום אני מוצא את עצמי יום-יום בחברה. כבר יש לי משרד. אני משתתף בישיבות הנהלה. אודי רצה לנהל את החברה. הוא התכונן לזה מאז שהוא נולד. אבא שלי יודע שאני לא מתאים לנהל אותה. הוא מתעקש כי הוא מרגיש אשם על מה שקרה לי.
- נטע: הוא לא מרגיש אשם.
- גיורא: כל בוקר בדרך לבית הספר שמענו ממנו מה עושים כשפורצת מלחמה.
- נטע: ולכן הוא אשם? אתה שמעת ב-BBC שפרצה מלחמה. אתה החלטת שאתה לא נשאר בלונדון כשהפלוגה שלך בלבנון. אתה טלפנת אליו משם. אתה ביקשת שיחכה לך בשדה התעופה.
- גיורא: הוא יודע היטב מה הוא לא אמר לי כשטלפנתי אליו. **(היא שותקת)** היום פתאום עלה בדעתי שאני לא צריך למהר כל כך. אולי נעבור לתל אביב לכמה שנים. התנאים באוניברסיטה שם הרבה יותר טובים. אולי אני אפילו אצליח לכתוב את הספר על משברים עסקים.

- נטע: אתה יודע שאני לא יכולה.
 גיורא: אין לי את התקיפות שלו, נטע. אין לי את הערמומיות שלו.
 נטע: אתה תנהל את החברה בדרך שלך. (שתיקה) אני לא אשאיר את אימא שלי כאן לבדה, גיורא. היא כבר איבדה פעם אחת את כל המשפחה שלה.
 גיורא: כשאת באה אליה היא בקושי מזהה אותך.
 נטע: היא מזהה. (שתיקה) אתה באמת רוצה לנסוע? ומה עם הבית? לא נקנה אותו? לא נשפץ? ומה עם החתונה? נדחה אותה שוב? היום התחלתי לחשוב שאתה מחטט בפרשה של טנטור כדי להתחמק ממנה בכלל.
 גיורא: אני לא מתחמק מהחתונה. אני מנסה להבין איך אני שורד לידו. אני לא יכול לגור איפה שהוא רוצה. אני לא יכול לעבוד איפה שהוא רוצה. אף פעם לא שאלת את עצמך למה הוא הכיר לך אותי?
 נטע: הוא הכיר לי אותך, כי אני ביקשתי ממנו. כי ראיתי איך אתה נלחם לקום מכסא הגלגלים. כי ראיתי איך יומיים אחרי ניתוח אתה חוזר לעבודה. כי ראיתי אותך עומד עם קב אחד ומשחק פינג פונג.

שתיקה. הוא קם ומתקרב אליה. היא מסבה את פניה. הוא נוקש בקבים על הרצפה, ומצליח לעשות מספר צעדי ריקוד, המסתיימים בקידה. היא מתרככת.

- גיורא: אני מצטער. אני כבר לא יודע מה אני אומר. בואי נלך לישון. בבוקר אני אבוא איתך למלון לבחור תפריט. בצהריים אני אעזור לך למדוד שמלה. אחר הצהריים נקנה את הבית הזה שאין בו מדרגות ואפשר להגיע עם המכונית עד הדלת.
 נטע: גם אתה מנסה לשחד אותי?
 גיורא: אין לי הרבה להציע.
 נטע: יש לך. לולא היססת כל כך, כבר היה לנו ילד בן שנה.
 גיורא: את יודעת כמה אני מתחרט על זה.
 נטע: מה קרה? העולם כבר מספיק טוב לגדל בו ילדים?
 גיורא: עדיין לא, אבל אולי הילדים שלנו יצליחו לתקן אותו.
 נטע: אתה רוצה שאאמין לך?
 גיורא: אני אשמח מאד אם תהיה לך בטן קטנה בחתונה.

הוא מחבק אותה. היא נענית לו. הם מתגפפים.

- נטע: ומחר בבוקר אתה מודיע לאוניברסיטה שאתה מתפטר.
 גיורא: בסדר. (מנשק אותה)
 נטע: ובשבוע הבא ההנהלה תאשר את המינוי שלך.
 גיורא: בסדר.

לפתע הוא מתנתק ממנה.

- גיורא: יכול להיות שאני שומע את הקול שלו בוקע מפוך? זה מה שהוא אמר לך להגיד לי?
 נטע: עזוב את זה עכשיו.

- גיורא: תראי כמה לחץ הוא מפעיל עלינו. מאז מה שקרה במסעדה הוא לא מפסיק לדבר על זה. אולי בכל זאת הוא מנסה להסיח את דעתי ממה שהו.
 נטע: ממה?
 גיורא: אנחנו כבר לא כל כך תמימים, נטע. אולי דברים כאלה בכל זאת התרחשו. אולי לא רק בדיר יאסין או ברמלה ולוד.

הוא מתיישב על הספה. היא מתיישבת לידו ומלטפת אותו. הוא נוטל את החוברת.

- גיורא: ההיסטוריון הזה גבה עדויות בחמישה מחנות פליטים.
 נטע: אם אתה רוצה לדעת מה קרה שם, אתה צריך לשאול את אבא שלך.
 גיורא: אני לא בטוח שהוא רוצה שאדע. (קם ונוטל את קביו) אני מוכרח לדבר שוב עם איברהים.
 נטע: איברהים כמעט הרג אותנו אתמול.
 גיורא: אני רוצה לדעת למה.
 נטע: עכשיו? באמצע הלילה? בכל פעם שאני ארצה לשכב איתך, אתה תברח אליה?
 גיורא: אני כבר מזמן לא בורח אליה, נטע.
 נטע: אז מה כל כך דחוף? אתה מכיר את אבא שלך. הוא לא יעשה דבר כזה. הוא לא ייתן פקודה כזאת. אולי קרה לו שם בכפר ההוא משהו דומה למה שקרה לך בלבנון.

תמונה 7

בית איברהים וסמיה. שתיים ורבע לפנות בוקר. גיורא ועזמי נכנסים. עזמי שפתח לגיורא את הדלת, לובש חלוק ישן של אביו.

- עזמי: דווקא טוב שהערת אותי. אשתי בטח דואגת. מה השעה?
 גיורא: שתיים עשרה ורבע.
 עזמי: שתיים עשרה ורבע?! מה אתה עושה כאן בשתיים עשרה ורבע?
 גיורא: אני מוכרח לדבר רגע עם אבא שלך.
 עזמי: בשתיים עשרה ורבע?
 גיורא: אני מקווה שהוא לא הלך לישון.
 עזמי: קרה משהו? (בחשש) מה קרה?
 גיורא: שום דבר. בעניין טנטור. אני מוכרח לדעת מה קרה שם. שאלתי את אבא שלי. הוא מכחיש הכל.
 עזמי: אתה יכול לישון בשקט. הוא צודק. אני לא בטוח שהיה שם בכלל משהו.
 גיורא: למה אתה לא בטוח?
 עזמי: כי גם אבא שלי לא בטוח. אחרי כל כך הרבה שנים הוא לא זוכר כלום.
 גיורא: הוא לא זוכר אם הוא היה שם. מי מת שם. מי ברח משם. לאן ברח. כל הסיפור הזה תלוי על נוצה של ציפור.
 גיורא: הוא אמר לך שהוא לא זוכר?
 עזמי: הוא אמר שהכל כלום. ענן בלי גשם. ים בלי דגים.
 גיורא: הייתי שמח לשמוע את זה ממנו.

עזמי: אתה רוצה שאני אעיר אותו בשתיים עשרה ורבע בלילה? בוא אלינו בבוקר עם אבא שלך והוא יגיד לכם. נעשה סולחה On the house. אוכל טוב. קפה טוב. לילה טוב.

גיורא מהסס רגע. נכנסת סמיה. אור על נטע המתבוננת במתרחש מביתה.

סמיה: חכה רגע. אבא שלי סיפר לי עוד כמה דברים.
עזמי: הוא לא סיפר לך שום דבר. (לגיורא) פלאם פאקי. הברקים והרעמים זה רק בראש שלה. לילה טוב.
סמיה: אם זה לא מעניין אותך, אתה יכול ללכת לישון.
עזמי: רק רגע, סמיה. מה את עושה כאן בכלל?
סמיה: מה אני עושה כאן? נדמה לי שאני גרה כאן.
עזמי: אז קודם כל תתלבשי. (מניח עליה את חלוקו ופונה אל גיורא) דחילק, גיורא. כבר עוד מעט שתיים עשרה וחצי. (לסמיה) את יודעת מה יגידו מחר בכל העיר אם מישהו ראה אותו נכנס אלייך עכשיו.
סמיה: אם זה לא מוצא חן בעיניך, אתה יכול ללכת.
עזמי: את לא תגידי לי ללכת.
סמיה: זה הבית שלי, עזמי.
עזמי: זה הבית שלך בגלל שאני נתתי לך אותו.

נכנס איברהים שלא הצליח להירדם. תחילה הוא אינו מבחין בגיורא.

איברהים: כל החיים שלכם הייתם עיוורים. לא ראיתם מה זה פחד, ומה זה לנצח אותו. מה זה לקום כל בוקר ולהגיד אני חי. אני לוקח אישה. אני עושה ילדים. אפילו שגם אותם יכולים לגרש ולהרוג. אתם לא יודעים כמה כוח צריך בשביל זה. ואתם לא יודעים כמה כוח צריך בשביל לראות אותם קמים יום אחד בגלל הפחד הזה ונוסעים לאמריקה. עשרים שנה לא באים לבקר. אפילו להלוויה של אימא שלהם. מתחננים שם עם בחורות שאנחנו לא יודעים מאיפה באו, והילדים שלהם לא מדברים מילה אחת ערבית. אף פעם לא שמעו מי היינו ומה קרה לנו. אתם לא יודעים כמה כוח צריך בשביל ללכת לשם אחרי הגשם ולראות עצמות בין האבנים. אולי של אבא. אולי של אח... (מגלה את גיורא ופונה אליו בחשש) מה קרה?
עזמי: כלום. שום דבר. הוא בא לדבר איתנו. בשביל מה יצאת מן המיטה? כבר שתיים וחצי.
סמיה: שב. אני אביא לך מים.
איברהים: אביך... הוא...?
גיורא: הוא בבית.
עזמי: כשהוא יהיה בריא, הוא יבוא אלינו לעשות סולחה.
איברהים: בטח.
עזמי: מחר לא תוכל לעמוד על הרגליים, אבא.
איברהים: תעשו לאורח קפה!

סמיה פונה למטבח להכין קפה.

- גיורא: הייתי אצלו היום, איברהים. הוא לא זוכר הרבה ממה שקרה בטנטור. אתה זוכר? נהרגו שם אנשים? איך? תוך כדי הקרב? אחרי הקרב? הם היו חמושים?
- איברהים: עכשיו אני כבר לא יודע מה אני זוכר.
- עזמי: **(לגיורא)** אתה רואה? **(לאיברהים)** יאללה, בוא לישון.
- גיורא: כמה אנשים נהרגו? אתה זוכר את השמות?
- איברהים: אם הוא לא רוצה שאני אזכור, אז שלא יחפור.
- סמיה: **(חוזרת)** היום סיפרת לי כמה דברים, אבא.
- עזמי: *האלאס!*
- איברהים: אם הוא לא חופר, אני לא זוכר.
- סמיה: סיפרת שהתחבאת על הגג וראית איך העמידו אותם בשורות וירו בהם. סיפרת שהכריחו אותך לחפור להם בור... הוא אומר לך שהוא לא זוכר.
- עזמי: אבא שלי היה שם? גם הוא ירה?
- איברהים: אני אומר לך עוד פעם. אם הוא לא חופר, אני לא זוכר שום דבר.
- גיורא: איך אתה יודע שזה הוא?
- איברהים: זה אותו הקול. אותם העיניים. היה לו כובע גדול. מעור.
- גיורא: כובע מעור?
- איברהים: ורובה קטן שהיה יורה מהר הרבה ביחד.
- עזמי: **(סבלנותו פקעה)** *דחילק*, יאבא. בוא למיטה שלך.
- איברהים: תגיד לאבא שלך שאם הוא לא חופר, אני גם לא מדבר. אני לא רוצה את הדם שלו על האדמה. אני רוצה שייתן לי לשים את העצמות האלה מתחת לאֶבְן בצד. בשביל שהגשם לא ייקח אותן לים.

עזמי אווזו בזרועו ושניהם יוצאים.

- גיורא: לאבא שלי היה כובע גדול מעור. היה לו גם טומיגן. **(שתיקה)** כנראה שאבא שלך בכל זאת זוכר אותו. **(שתיקה)** אני מוכרח למצוא עוד מישהו שהיה שם. מישהו מהחיילים שלו. אולי מישהו מהקרובים שלכם...

היא מתקרבת אליו ונוטלת את ידו. הם מתחבקים. חשכה על נטע שהתבוננה במתרחש מביתה. עזמי נכנס, רואה את השניים ונדהם. הם מבחינים בו ומתנתקים.

- סמיה: מה אתה מסתכל ככה? לא קרה שום דבר.
- עזמי: בטח לא קרה שום דבר. אני רואה. כלב נבח וברח. זה הכל. לילה טוב.
- גיורא: אני רוצה לשאול את אבא שלך עוד משהו, עזמי.
- עזמי: אבא שלי ישן. כבר אמרתי לו לילה טוב.
- גיורא: הוא בטח מכיר אנשים שהיו שם.
- עזמי: הוא לא מכיר אף אחד. לילה טוב.
- גיורא: אני רוצה לשמוע גם אותם.
- עזמי: אין יותר מה לשמוע! לילה טוב!
- גיורא: **(לסמיה)** נדבר מחר במשרד.

עזמי: ואין יותר גם על מה לדבר. אף אחד לא אמר שום דבר ואף אחד לא יאמר שום דבר. לילה טוב.
גיורא: לילה טוב.

גיורא יוצא. סמיה פונה לחזור לחזר השינה שלה. עזמי עוצר בעדה.

עזמי: איפה את חושבת את חיה? כל פעם שאני שואל, את נשבעת שזה נגמר. עוד כמה זמן הוא יתחתן. מי ירצה להתחתן איתך? מי ירצה שתהיי אימא לילדים שלו?
סמיה: זה לא מה שאתה חושב, עזמי.
עזמי: את לא תראי אותו יותר ולא תדברי איתו. בן זונה. כשהוא שכב בבית חולים, ישבתי כל יום ליד המיטה שלו. טיילתי איתו בכסא גלגלים על החוף, גם אחרי שהוא סיפר לי על הזקנים והילדים שהוא הרג בלבנון. כל שנה אני עומד לידו באזכרה של אחיו עם פיפה על הראש. עכשיו אני מסתובב לרגע, והוא תוקע לי סכין בגב. אם את רוצה כל כך לנסוע לחוץ לארץ, אז כדאי שתיסעי כבר עכשיו.
סמיה: אתה יודע שאני לא יכולה לנסוע עכשיו.
עזמי: מה קרה? הוא הבטיח לבוא אליך גם מחר? **(היא שותקת)** עוד פעם אחת אני תופס אותך איתו, אני שובר לך את כל העצמות. וגם לו.

תמונה 8

אחר הצהריים. דירתם של גיורא ונטע. גיורא יושב ליד השולחן. נכנסת נטע. שתיקה.

נטע: אבא שלך מחפש אותך.
גיורא: אני יודע. הם כבר בדרך הנה.
נטע: הוא שמע שאתה מנסה לדבר עם החיילים שלו.
גיורא: תיארתי לעצמי.
נטע: דיברת איתם? מה הם אמרו?
גיורא: הם הכחישו הכל. "נהרגו שם ארבע עשרה משלנו ועשרים משלהם. כולם במהלך הקרב." **(היא שותקת)** הם התקשרו אליו. נכון?
נטע: אני מוכנה לספר לך מה ששמעתי ממנו. אני מוכנה לחפש איתך עוד חיילים שלו. אני מוכנה ללכת איתך אל אבא שלה. אבל דבר אחד חייב להיות ברור לך, גיורא...
גיורא: **(קוטע אותה)** זה ברור לי לגמרי. אנחנו מתחתנים. קונים בית. מולידים ילדים. אני אשמח להקדים את החתונה כמה שאפשר... **(מחבק אותה)** אחד החיילים לא היה מוכן לדבר בטלפון. הוא רוצה להיפגש. ניסע אליו הערב.

נשמע צלצול פעמון הדלת. נכנסים אביגדור ויונה. כתפו של אביגדור עדיין חבושה. ידו במתלה. גם כאביו עדיין לא פגו. אור בבית איברהים וסמיה. איברהים, סמיה ועזמי מתבוננים במתרחש.

- יונה: אנחנו רוצים לעשות לדבר הזה סוף, גורי. אתה לא מחפש חיילים של אבא. לא מטלפן אליהם. לא נפגש איתם. ולא שואל אותם. אין לנו מה להסתיר. אבא לא חטא ולא פשע. אני לא רוצה שיצביעו עליו ברחוב. לא רוצה לשכור עורכי דין ולנהל משפטים. ודאי לא נגדך. גם אני לא רוצה.
- גיורא: אז תסתפק במה שאבא סיפר לך.
- יונה: הוא לא סיפר הרבה.
- גיורא: הוא סיפר הכל. השאר שמועות. ברגע שתתחיל לשאול, יצוצו עוד שמועות. הכתף שלו התנפחה. יש לו חום. במקום ללכת לרופא אנחנו צריכים לבוא אליך ולהתחנן שתאמין לנו?
- גיורא: זה נכון? **(אביגדור לא עונה)**
- יונה: איברהים רוצה ללבות שנאה, ואתה משתף איתו פעולה. למה? כדי להכפיש אותנו? הייתי שם. טיפלתי בפצועים. ראיתי את ההרוגים. אבא שלך נראה כמו מי שניצל. לא כמו מי שרצח.
- גיורא: זה לא רק איברהים. זה גם הדוקטורט.
- יונה: קראנו אותו. האיש הזה לא מאמין שיש לנו זכות לחיות כאן.
- גיורא: טלפנתי אליו. גם הוא פתאום מפחד לדבר.
- יונה: זאת הייתה מלחמה צודקת, גורי. לא יכולה להיות צודקת ממנה.
- גיורא: **(לאביגדור)** אז למה החיילים שלך מיהרו כל כך להתקשר אליך?
- יונה: כי הם לא מבינים מה אתה רוצה מהם.
- גיורא: איברהים זוכר את הטומיגן שלך ואת כובע העור.
- יונה: אבא לא מכחיש שהוא היה שם.
- גיורא: אז אולי יש משהו גם בדברים האחרים שהוא זוכר.
- יונה: הוא לא זוכר שום דבר. הוא עושה הכל כדי שגם אתה תפקפק בזכות שלנו לחיות כאן.
- גיורא: אני רוצה לשמוע את אבא.
- יונה: עכשיו תשמע אותי. אני רוצה לדעת למה אתה לא מאמין לנו.
- גיורא: אני רוצה להאמין לכם, רק תגידו לי כמה באמת נהרגו שם.
- יונה: אבא כבר אמר לך.
- גיורא: **(לאביגדור)** זה לא סוד שעזרת למשפחה של איברהים, אבא.
- יונה: הוא עזר להם כי הם היו זקוקים לעזרה!
- גיורא: יכול להיות שלא הצטפת נגדו תלונה במשטרה משום ש...
- יונה: **(קוטעת אותו)** אנחנו בני אדם, גורי. אתה עסוק בפצעים שלך, ואתה לא רואה שגם מתחת לעור שלנו יש פצעים. עשרות חברים שלנו נהרגו בקרבות. במארבים. בהפגזות. בצליפות. יומיים לפני הקרב הוא איבדנו עשרים ושניים חיילים מול הצבא העיראקי. **(גרונה נחנק)** ואודי שנשרף בטנק שלו. ואתה. הוא בטח יוצא מדעתו עכשיו.
- גיורא: הוא יוצא מדעתו כי את משתמשת בו.
- יונה: **(בכעס)** בשבוע הבא אנחנו מניחים שם אבן פינה לזכרו. אתה תעמוד איתנו, ותיתן לו את הכבוד המגיע לו. אני לא צריכה לספר לך בזכות מי אנחנו חיים כאן.
- גיורא: די, אימא!

- יונה: אנחנו יכולים לחשוך שיניים ולהניח לך לחטט בפצעים שלנו, אבל אחרי שתדבר עם מי שתרצה, ואחרי שתגלה שטעית, תבוא אלינו לבקש סליחה. ואני לא יודעת אם נוכל לסלוח. אז באמת תדע מה אבא עשה. אז לא תצטרך עוד להאמין לנו. ואם אתה לא מאמין, אין לנו מה לעשות כאן.
- אביגדור: **(קם)** אני חושב שהגיע הזמן להפסיק את המשחק הזה.
- יונה: שב, אביגדור.
- אביגדור: לא תיארתי לעצמי שתחפש חיילים שלי.
- יונה: אני מדברת איתו.
- אביגדור: אבל אם כבר הגענו לידי כך, אני מעדיף שתשמע את זה ממני.
- יונה: אני מבקשת שלא תתערב.
- אביגדור: חשבתי שברגע שנבנה שם, נקבור את הפרשה הזאת לנצח.
- גיא: הייתה פרשה?
- אביגדור: דווקא לך ולאודי רציתי לספר עליה. ניסיתי כמה פעמים. כשחשבתי שאתם יכולים להבין, לקחתי אתכם לאנדרטה שבניתי שם, אבל...
- גיא: ספר.
- יונה: הוא כבר סיפר!
- אביגדור: הרגנו. לא מאתיים ועשרים כמו שהערבים אומרים. גם לא מאה וחמישים כמו שדיווח הצלב האדום. יכול להיות שנהרגו שבעים. עוד כמה פצועים מתו בדרך לטול כרם. כולם נפגעו תוך כדי קרב. כשהגיעו המשאיות קמו שני חמומי מוח וניסו למנוע מהאחרים לעלות. אחד מהם זרק רימון שהסתיר בחולצה. ארבעה חיילים שלי נהרגו. בני עשרים. חודש לפני כן ירדו מהאוניה. שרידים אחרונים. **(מתעשת)** ואז ירינו בשני המנוולים האלה. והערבים התחילו לצעוק. לזרוק אבנים. אלף חמש מאות איש הקיפו אותנו. לא היה חילוך. לא הייתה תגבורת. המשכנו לירות עד שהם נרגעו. לולא המשכנו, הם היו גומרים אותנו ונשארים בכפר. ואז גם בכפרים אחרים היו נשארים. והמלחמה הייתה נמשכת. עד היום. לא עשרות היו נהרגים. גם לא עשרות אלפים. מאות אלפים. גם מאיתנו. גם מהם. ככה היה יותר טוב? ענה לי. ככה היית מרוצה? ככה היית טופח לי על השכם ואומר שאני אדם הגון? **(גיא שותק)** שבוע אחרי הקרב הגיע קצין בודק מטעם הרמטכ"ל. גם הוא קבע שהכל התרחש תוך כדי הקרב. הכל. **(גיא שותק)** ולמרות שהמוכתאר הוא שביקש משאיות לטול כרם, אני מודה שזה היה גירוש. נכון. גירשנו. פחדנו שהם ישתפו פעולה עם העיראקים והירדנים שפלו שבוע לפני כן. **(שתיקה)** עכשיו אתה יודע, ועכשיו תחיה עם זה. בלי צביעות. בלי התחסדות. אני חייתי עם זה. עבדתי בַּפְּרֶךְ כדי להיות בטוח שלא גירשנו סתם ולא הרגנו סתם. שהייתה סיבה. שהייתה תכלית. שההרג והגירוש אֶפְשָׁרוּ לנו לחיות. להשתקם. לבנות. גם לאלה מהם שנשארו כאן. לכן תמיד עזרתי להם. אחרי שאודי נפל, הכפלת את התרומות. **(שתיקה)** עכשיו אתה יכול ללכת לבדוק. תשאל מי שתרצה מה שתרצה. אם תגלה ששפכתי דם לחינם, שגירשתי לחינם, אשלם את המחיר. עד טיפת הדם האחרונה. למרות שכבר שילמתי. ואתה יודע כמה שילמתי. אבל אם תגלה שצדקתי, שעשיתי מה שצריך, מה שכולם ציפו ממני. אז אני מקווה ש...

- גיורא: אני לא מאמין לאף מילה שלך. הרגתם שבעים איש כדי להרגיע את האחרים?! לא יכולתם לירות באוויר? ברגליים? גם אני עמדתי כמה פעמים מול המון מתפרע. שבעים איש לא נהרגים בכדורים תועים. הוא ירה באוויר. הוא צרח על החיילים. הוא ניסה לעצור אותם.
- יונה: אני מבקש שתצאו מכאן.
- גיורא: **(בכעס)** אתה לא תגרש אותנו ולא תאשים אותנו. אם היינו אשמים במשהו, כבר שילמנו די והותר. כולנו. גם אתה.
- גיורא: צאו מכאן!
- יונה: אותך אף אחד לא האשים. למרות שגם אתה הרגת.
- גיורא: אני השלכתי רימון לתוך בית שהיו בו מחבלים. תוך כדי קרב. לא יכולתי לדעת שגם נשים וילדים מסתתרים שם! **(לפתע חולפת במוחו מחשבה מבעיתה)** פתאום אני רואה את הקשר. עכשיו אני מבין למה זה קרה.
- יונה: מה קרה?
- גיורא: **(מצביע על רגליו)** זה לא קרה במקרה.
- אביגדור: זו מחשבה מטורפת, גיורא. מה לא קרה במקרה? הלוואי שהייתי נפצע במקומך.
- גיורא: זה קרה בגללך.

אביגדור ויונה נדהמים. נטע ממהרת אל גיורא ומחבקת אותו. חשכה. רעש הבולדוזרים נשמע ברקע.

תמונה 9

כעבור יומיים. בית אביגדור ויונה. בוקר. יונה בחדר האורחים. נכנסים גיורא ונטע. רעש הבולדוזרים דועך. גיורא מחבק את יונה. נטע מחבבת אותה אחריו.

- גיורא: מה שלומו?
נטע: הוא בעבודה?
גיורא: איך זה קרה?
יונה: כשיצאנו מאצלכם החום שלו עלה. בערב לקחתי אותו למיון.
גיורא: מה היה לו?
יונה: הסכין היה מזוהם. התפתחה דלקת. פתחו. ניקו. נתנו אנטיביוטיקה לווריד. ותפרו שוב. בבוקר הוא ברח הביתה.
נטע: למה לא התקשרת אלינו?
יונה: הוא לא רצה שתדעו.
גיורא: הוא יודע שאנחנו כאן?
יונה: לא.
נטע: לא היית צריכה לתת לו ללכת למשרד.
יונה: הוא הלך כדי להישאר שפוי. הוא לא מסוגל לישון. הוא שותה. הוא מעשן.
גיורא: כדאי שרופא יבדוק אותו היום.
יונה: הוא לא צריך רופא, גורי. הוא צריך אותך. הוא אוהב אותך יותר מכל אדם אחר על האדמה. מאז שנולדת. הוא אפילו לא ניסה להסתיר את זה. אף פעם לא סיפרתי לך, אבל בלילה שדפקו בדלת מקצין העיר, ירדנו יחד לפתוח. ידענו מה הם באו לְבַשֵּׁר. הוא כל כך פחד שזה אתה...
גיורא: די, אימא.
יונה: רק אחר כך הוא הסתגר במשרד ובכה. כשנפצעת הוא ישב יום ולילה ליד המיטה שלך.
גיורא: אני יודע.
יונה: תמיד היית הילד שלו. המילה הראשונה שלך הייתה אבא. מאז לא הפסקת לאהוב אותו. תמיד על הכתפיים שלו. הולך איתו לים. משחק איתו. מדבר איתו. אוכל איתו. איך אתה יכול להכאיב לו ככה עכשיו?
גיורא: אני אוהב אותו כמו תמיד, אימא.
יונה: אז בואו אלינו הערב ותגיד לו שאתה מבין למה הוא עשה את זה, ושאינ שום קשר בין מה שהוא עשה לְמָה שקרה לך. ובכך יסתיים הדיון. והוא לא צריך לדעת שאתה יודע שהוא אושפז.
גיורא: אולי דווקא להפך. אולי גם הוא כבר לא יכול לחיות עם השקרים האלה.
יונה: עם השקרים האלה חיינו יפה מאד.

לפתע נפתחת הדלת. אביגדור נכנס. ידו במתלה. מסתכל בגיורא ונטע. לרגע נדמה שיתרחש נס והוא ימהר אל גיורא ויחבק אותו. אך הנס לא מתרחש.

- אביגדור: (ליונה) מה הוא עושה כאן?
יונה: הוא בא לדבר איתי.
אביגדור: מאחורי הגב שלי?
גיורא: אני רוצה לדבר גם איתך, אבא.

אביגדור: **(ליונה)** אני לא מוכן שהוא ייכנס אל הבית הזה.
 יונה: הוא בא להתנצל, אביגדור.
 אביגדור: כשיצאתי הבוקר ראיתי על פניך שאת מחכה לו.
 יונה: **(בתקיפות)** הוא חשב על מה שסיפרת לו. הוא מבין למה זה קרה. הוא יודע שאין שום קשר בין מה שקרה שם למה שקרה לו. הפרשה הזאת נסגרת עכשיו ונחתמת. הוא חוזר להשתתף בישיבות ההנהלה בחברה. אנחנו מניחים אבן פינה בעוד שלושה ימים.

אביגדור מבין מה התרחש מאחורי גבו.

אביגדור: אני רואה שבכל זאת הספקתם לרקום כאן קנוניה. ציפור קטנה לחשה לו שהייתי בבית חולים.
 יונה: הזמנתי אותם כדי להחליט מה אנחנו אומרים בטקס.
 אביגדור: **(לגיורא)** היא סיפרה לך שאשפזו אותי, והלב שלך נשבר.
 גיורא: בבקשה, אבא.
 אביגדור: תסתכל בתעודת השחרור מבית החולים. אני בריא לגמרי. אני לא זקוק לרחמים שלך.
 גיורא: אני לא מציע רחמים. באתי לשמוע. באתי להבין.
 אביגדור: לו רצית להבין, היית מקשיב לי. אבל אתה שמעת והרשעת, וכרכת חבל סביב הצוואר שלי.
 גיורא: אני מצטער על מה שאמרתי, אבא.
 יונה: תקשיב לו, אביגדור.
 אביגדור: כבר שמעתי אותו. שילך הביתה ויחשוב על מה שסיפרתי לו. שיחזור רק אחרי שיבין מה קרה שם. **(בתקיפות)** נפגשתי הבוקר עם ארבעה קצינים מהגדוד. הם מאשרים כל מילה שאמרתי. לאף אחד מהם לא היה צל של ספק שלא הייתה ברירה אחרת.
 נטע: אם אתה חושב שהוא לא מבין, אז תסביר לו. ספר לו מה הם אמרו. לכן באנו. בכלל לא ידענו שהיית בבית חולים.
 גיורא: נדמה לי שאני כבר מבין יותר טוב. קראתי את התוכנית של המטה הכללי. ראיתי את הפקודה לגרש את תושבי הכפרים שהתנגדו לכיבוש. אני מתאר לעצמי שזאת הייתה גם הפקודה של המח"ט.
 אביגדור: אתה רוצה שאגיד שמילאתי פקודות? שאטיל את האחריות על המח"ט?
 גיורא: אמרת שהדו"ח של הקצין הבודק מטעם הרמטכ"ל ניקה אתכם לגמרי. אני אשמח לראות אותו.
 אביגדור: אמרתי לך מה כתוב בו.
 גיורא: אני אשמח לראות גם את הדו"ח של הצלב האדום.
 אביגדור: הדו"ח של הצלב האדום נכתב על פי עדויות הערבים. איתנו הם אפילו לא דיברו.
 גיורא: בסדר. תראה לי מה שאתה רוצה.
 אביגדור: אתה לא רוצה לראות. אתה רוצה להאשים. אני אשם גם במה שקרה לך.
 בגללי נדחקת למטוס הראשון שיצא מלונדון. בגללי הגעת ללבנון.
 גיורא: אני לא מאשים אותך בשום דבר.

- אביגדור: אתה נפצעת כי כשפרצת לבית בכפר הארור ההוא וראית את הזקנים והילדים שנהרגו מן הרימון שלך, חטפת הלבם, עזבת את החיילים שלך, ויצאת החוצה.
- גיורא: אולי אפשר לא לדבר על זה עכשיו?
- אביגדור: מאז שנפצעת אתה מדבר רק על זה.
- גיורא: עכשיו אני מדבר על משהו אחר, אבא. הדוקטורט שהראיתי לך כבר נמצא בבית הדפוס. בעוד כמה שבועות הוא ייצא לאור. כדאי שנְעַרְךְ לך. כשהקרוב הזה התרחש, כבר הייתה ממשלה. היה צבא. יש פרוטוקולים של הישיבות. יש העתקים של הפקודות שקיבלתם. צריך לפרסם אותם.
- אביגדור: יצאת מדעתך?
- יונה: אף אחד לא כתב אז פרוטוקולים, גיורא.
- גיורא: אל תדחה את הרעיון על הסף. למה אתה חייב להגן על הממשלה? על הרמטכ"ל? על המח"ט? אתה לא צריך לשאת באשמה כזאת.
- אביגדור: אני לא נושא בשום אשמה!
- יונה: במלחמה ההיא לא היו אשמים, גורי. הרגנו כמה מאות אזרחים. פחות משהם הרגו לנו. גירשנו רק כמה אלפים. היינו מופתעים מאד כשמאות אלפים החלו לברוח.
- גיורא: אם לא תפרסם גרסא משלך, הפרשה הזאת תיזכר כמו הטבח בדיר יאסין.
- אביגדור: כמו דיר יאסין?!
- גיורא: אני מוכן לכתוב איתך ספר ולסַפֵּר בו כל מה שתגיד לי.
- יונה: בשביל מה? את מי זה יִשְׁרֵת?
- גיורא: לא רק כדי לנקות אותך, אבא...
- אביגדור: הידיים שלי נקיות.
- גיורא: דווקא בגלל שנפצעתי מוטלת עלי אחריות מסוימת...
- אביגדור: צא החוצה.
- יונה: מספיק, אביגדור!
- גיורא: רק כשנברר מה קרה שם, נצליח להבין איך לחיות כאן היום.
- אביגדור: צא החוצה מיד!
- גיורא: (לנטע) בואי.
- נטע: אני אבוא אחר כך.

גיורא פונה לצאת. אך בסערת רוחו הוא מאבד את שיווי משקלו ונופל. נטע ויונה ממהרות אליו ומסייעות לו לעמוד על רגליו.

גיורא: בואי.
נטע: חכה לי בבית.

גיורא יוצא. אביגדור מצית סיגר. משתעל ארוכות.

אביגדור: אנחנו נלחמנו על החיים שלנו. והוא חושב שטבחנו כמו הרוצחים בדיר יאסין.
נטע: הוא לא אמר את זה.
אביגדור: הוא התכוון לזה.

- נטע: לא נכון. הוא אוהב אותך. הוא יודע כמה הוא פגע בך. הוא מצטער על זה.
הוא רוצה לבוא לישיבת הנהלה השבוע. לא שמעת אותו? הוא מקבל את הגרסא שלך. הוא רוצה לפרסם אותה בספר.
- אביגדור: הוא רוצה לכתוב שזה היה טבח.
יונה: הוא לא יכתוב את זה.
- נטע: אם אתה חושב שלא צריך לכתוב ספר, אז תסביר לו למה. נבוא אליכם מחר בערב. הוא לא יתווכח איתך.
יונה: ונקבור סוף-סוף את הפרשה הזאת.
אביגדור: אני אחשוב על זה.
- נטע: אני צריכה תשובה עכשיו. (בתקיפות) המלחמה ההיא לא מעניינת אותי יותר. לא אכפת לי מי מת בה. לא אכפת לי איך הוא מת. לא אכפת לי מי אשם ומי לא. אני נלחמת עכשיו על החיים שלו. שהוא לא ייכנע. שהוא ירצה ילדים. שהוא יאמין שהוא יכול לגדל אותם.
אביגדור: אמרתי שאחשוב על זה.
- נטע: אין לנו זמן, אביגדור. אם תדחק אותו אל הקיר, הוא יכתוב את הספר הזה בעצמו. אל תכריח אותו להתחשבן איתך. (שתיקה) נבוא הנה מחר בערב. אני בטוחה שתדעו מה להגיד לו. (יוצאת)
יונה: אני לא חושבת שכדאי לחכות עד מחר.
- אביגדור: שיכתוב את הספר שלו בעצמו. אך אחד לא יעז לפרסם אותו.
יונה: אתה משחק באש, אביגדור. דבר איתו עכשיו. לפני שהוא מסבך את כולנו. הוא יבין מה קרה שם, רק אם אתה תסביר לו.
- אביגדור: ניסיתי. לא שמעת? מה שעשיתי נורא בעיניו. הוא ימחל לי רק אם אודה שמילאתי פקודות. רק אם אטיל את האחריות על אחרים. את המעשה עצמו הוא לא רוצה להבין. הוא לא מוכן לשקול את האפשרות שזה היה המעשה הנכון. שלא הייתה ברירה אחרת. לא ראית איך הוא נרתע ממני כשנכנסתי? הוא לא התנצל על שהוא גירש מהבית שלו. הוא לא היה מוכן ללחוץ את היד שלי. (חשכה)

תמונה 10

אחה"צ. בית איברהים וסמיה.

- גיורא: נסה להיזכר, איברהים. איפה ישנת באותו לילה? בבית? על הגג?
איברהים: על הגג? על הגג יש רוח. מהים. (צוחק) כשהייתי ילד היינו עושים עפיפונים. מניירות וסמרטוטים. והם היו עפים ברוח הזאת. ואז היינו עוזבים את החוט. פעם עזבתי עפיפון בלילה, ובבוקר מצאתי אותו בחנות שלנו כאן בחיפה. (צוחק)
- גיורא: מתי התעוררת באותו בוקר? מה ראית?
איברהים: הייתה לנו חנות בדים על יד הנמל. אלף מטר ועוד מחסן. היו באים אלינו מיפו, מרמלה, מלוד. אבא שלי היה סוחר גדול. עם בטן כמו הר. בצהריים היה ישן במחסן ונוחר.
- סמיה: דחילק, אבא.

איברהים: באותו לילה לא הלכנו לישון. ידענו שהם יבואו. היו איתם גם כמה יהודים שלפני המלחמה קנו אצלנו ירקות. הם הכירו את הדרך. הברווזים שמעו אותם והתחילו לגעגע... (משתתק) עכשיו גם הראש כואב.
 גיורא: (לסמיה) יש לי כדור.
 איברהים: זה לא כאב בשביל כדור.
 גיורא: נסה.

סמיה רומזת לגיורא להחזיר את הכדור לתיקו. אור על בית אביגדור ויונה. הם יושבים בחדר האורחים ומתבוננים במתרחש בביתו של איברהים.

איברהים: ילען אבי אביו של הראש הזה. שכבר יהיה ריק.
 גיורא: איפה היית כשהתחילו היריות, איברהים?
 איברהים: הייתי במגדל של המסגד. כשהם ראו את האש יוצאת מהרובה שלי, הם... (משתתק) יותר טוב שתבוא מחר.
 סמיה: גם אני רוצה לדעת, אבא.
 איברהים: בשביל שהמתים יקומו לתחייה?
 סמיה: כדי שנדע מה קרה להם.
 איברהים: הסיפור הזה כבר לא מעניין אף אחד.

נכנס עזמי.

עזמי: (לסמיה) אמרתי לך שהוא לא בא הנה יותר. (לגיורא) קח את הרגליים שלך וצא החוצה.
 סמיה: אתה תצא החוצה.
 עזמי: ואת תסתמי את הפה. אבא שלו כבר שמע שאתם מדברים איתו על ספר, אז הוא הגיש נגדנו תלונה על תקיפה.
 גיורא: ממי הוא שמע?
 עזמי: והוא רוצה מיליון שקל נזק.
 גיורא: זה איום סרק. הוא יודע מה יתגלה ברגע שיתחיל המשפט.
 עזמי: הוא לא מפחד משום משפט. הוא יודע שאני ערבי קטן והוא יהודי גדול. ושום שופט לא יגן על ערבי קטן מפני יהודי גדול. אילו היית ערבי קטן, היית יודע את זה.
 סמיה: אני מכירה כמה עורכי דין טובים ש...
 עזמי: אני לא לוקח שום עורך דין ולא הולך לשום בית משפט. (לאיברהים) ואתה לא מספר לו יותר שום דבר.
 איברהים: (לסמיה) אז לא לספר?
 סמיה: בטח לספר.
 עזמי: אין כאן שום סיפור.
 סמיה: כל החיים שלנו השתנו ביום ההוא, עזמי...
 עזמי: הוא ממציא את הסיפורים האלה.
 סמיה: אנחנו מכירים אותו מספיק טוב כדי לדעת שהוא לא ממציא שום דבר.

- עזמי: **(לאיברהים)** ואני אגיד לך גם למה אתה ממציא. כי אתה לא רוצה שיידעו את האמת. ברחתם משם. כולכם. כמו יונים שמנקרות גרעינים וילד קטן זורק עליהן מה שנשאר לו מהתפוח.
- איברהים: דווקא לא ברחנו.
- עזמי: ועוד איך ברחתם. שמעתם את ההד של הרגליים שלהם, וזרקתם את הרובים לבאר. ואחר כך סיפרתם שהרגו אתכם ואנסו את הנשים שלכם ושתו את הדם שלכם.
- סמיה: מספיק, עזמי.
- עזמי: ראיתי כמה אבנים יש שם. כולן נשארו במקום. לא זרקתם עליהם אפילו אחת קטנה.
- איברהים: אתה לא יודע שום דבר, **יה אהבל**. מחיפה ברחו. מעכו. מיפו. כמו עכברים מאונייה טובעת. אנחנו נלחמנו חצי שנה. עם מאה רובים ישנים וכמה קופסאות של כדורים. ירינו עליהם בכבישים. בשדות. שָׁמְנו מוקשים לצבא שלהם. אפילו אם רצינו, לא יכולנו לברוח. הלבנונים הכניסו רק עשירים ששילמו בשביל ויזות. אנחנו נשארו וירינו עד שנגמרו הכדורים.
- עזמי: בטח. היום כולכם גיבורים על חשבונני. ברגע שאתה פותח את הפה, באים ההוצאה לפועל, מוציאים אותי מהמסעדה, ומרתכים לי את הדלתות. לאן נלך? למכור נענע במחנה הפליטים בטול כרם?
- איברהים: **וואללה אל עזים!** לא אתה אהבל, עזמי. אני אהבל. לא סיפרתי לך מה קרה, כי לא רציתי שתִּפְחַד לחיות כאן. ותראה מה יצא. אתה מפחד יותר ממני.
- עזמי: אני מפחד?
- סמיה: בוא נשמע אותו.
- עזמי: **(בזעם)** שמעתי מספיק.
- סמיה: לא נעשה שום דבר בלעדיך.
- גיורא: היית אצלו עכשיו במשרד. עזמי. אתה סיפרת לו שאני כאן.
- עזמי: מה פתאום.
- גיורא: כל החיים שלי ראיתי אנשים יוצאים מהמשרד שלו עם הצעה שאי אפשר לסרב לה. אתה לא מבין שהוא מפחד יותר ממך?
- עזמי: אני לא מפחד. אני מסתכל לכל הצדדים לראות מאיפה באה הרוח. אני יודע מה היה בטנטור. יודע הכל. הרגו. לא רק שם. בכל מקום. ואת מי שלא הרגו, גירשו. מכל עיר. מכל כפר. לא נסלח על זה לעולם. אבל אני גם לא אדבר על זה. **(לאיברהים)** ואתה לא תבנה שם שום מצבה בשבילם. כי אני חושב עליך. ועליה. ועל הילדים שיהיו לה. ועל הילדים שלי. ואני יודע שאם נתחיל לסגור חשבון עם אלה שהרגו, אנחנו יכולים לשכוח מהחיים שלנו. **(לסמיה)** אז במקום לשכוח את החיים, יותר טוב שנשכח את המתים. **(לגיורא)** אתה חושב שאני לא יודע שאביך עשה שם את הבלגן? ביום שהוא בא למסעדה וסידר לי רישיון, נתן לי הלוואה לשיפוץ ושילם בשביל האוניברסיטה שלה, ביום שהוא שאלתי את עצמי מה קרה? איך זכיתי בהגרלה שלא קניתי לה כרטיס? לא הייתי צריך ללכת עשר שנים לאוניברסיטה. הראשון ששלחתי לבדוק בספרייה, אמר לי שהוא היה שם המפקד. אז תכף הבנתי מה נשרף בסיר שלו. אולי לא הרגו מאתיים ועשרים כמו שאומרים אצלנו, ואולי גם לא אנסו אף אישה או ילדה. אבל מאה ועשרים הרגו. ירו בהם כמו בכלבים חולים. שאלתי את הדודה שלי

בטול כרם. היא ספרה את כולם. אבל אני רציתי לחיות כמו בן אדם. לא למות כמו כלב. ולכן סתמתי את הפה. **(לסמיה)** ולכן גם את סתמת את הפה. גם את יכולת לבדוק למה אבא שלו משלם בשביל האוניברסיטה שלך. אבל לא בדקת. לא בדקת, כי לא רצית לדעת. כי רצית את הכסף שלו ורצית את הבן שלו. **(לגיורא)** אתה יכולת לדעת מה אביך עשה שם הרבה לפנינו. אבל גם אתה לא רצית. אם היית יודע, איך היית אוכל אצלנו? איך היית מבלה איתה? אז אל תלמד אותי מה לזכור ומה לשכוח. גם אתה לא גיבור כל כך גדול כמו שאתה חושב. אולי על כמה זקנים וילדים שמתחבאים מתחת למדרגות באיזה תירפה בלבנון. אם היית צריך לחיות את החיים שלי, לא היית שותק. היית בורח. ואל תבוא אלי יותר למסעדה. חומוס מסריח בפיתה יבשה לא תקבל אצלי.

עזמי יוצא. חשכה על בית אביגדור ויונה.

איברהים: תעשי לו קפה בשביל הדרך.

יוצא אחרי עזמי. שתיקה.

סמיה: הוא צודק. הייתי יכולה לדעת מזמן. הייתי חייבת לדעת מזמן. במקום לברר, שתקתי. בדיוק כמוהו. כשדיברתי, שיקרתי לעצמי. שיקרתי כי רציתי לחיות בין אנשים כמוך. כי רציתי לרצות אנשים כמוך. לכן גם תמיד בנתי לעצמי ליד אנשים כמוך. **(גיורא שותק)** הם בטח יושבים על המדרגות. אני אנסה להרגיע אותן קצת...
 גיורא: את חושבת שעכשיו אבא שלך יסכים לדבר?
 סמיה: אני אשאל אותו מחר.
 גיורא: אם הוא לא ידבר, שלפחות יראה לנו איפה העצמות שלהם.
 סמיה: בשביל מה?
 גיורא: כדי לאסוף אותן ולקבור אותן. כדי להקים את המצבה שהוא רוצה. נביא כמה סטודנטים, ניתן להם מעדרים. תוך יום-יומיים נחשוף אותן. אני לא בטוח שזה ינחם את אבא שלך, אבל אולי זה יקל עליו להתאבל. **(היא שותקת)** אני חושב שכדאי שנכתוב את הספר הזה יחד, סמיה. יחד אולי נצליח להבין מה שלא נבין לחוד. אנחנו לא חייבים להסכים על כל דבר. דווקא המחלוקות בינינו יבהירו את הדקויות של מה קרה שם. למה את בוכה?

הוא מוחה את דמעותיה. הוא מחבק אותה.

סמיה: אני רוצה לדעת מה קורה איתנו, גיורא. כבר החלטתי לוותר עליך ולנסוע. פתאום חזרתי. אתה בא הנה יום-יום. מנסה להבין. מנסה לעזור. מציע לי שותפות כזאת. למה?
 גיורא: שנינו שקועים בזה עמוק יחד. לא?
 סמיה: יחד? איפה? כאן בארץ? בארץ אחרת? אנחנו נוסעים ללונדון בסוף השנה? אני לא רוצה להמשיך להשלות את עצמי.

- גיאורא: את חושבת שנוכל לחיות שם יחד כשאנחנו יודעים מה קרה כאן?
 סמיה: דווקא בגלל שאנחנו יודעים.
 גיאורא: אני לא בטוח שאנחנו מבינים מה שאנחנו יודעים.
 סמיה: ראיתי איך התמודדת עם מה שעשית בלבנון. אני רואה איך אתה מתמודד עם מה שהוא עשה.
 גיאורא: הדם שלו זורם בעורקים שלי. לאן שתפני מבט, תראי כתובות על הקירות, בכל פינה בעולם. את לא תשכחי ולא תסלחי.
 סמיה: אתה חושב שלא נצליח לחיות יחד בשום מקום. נכון?
 גיאורא: את יודעת כמה הייתי רוצה שנצליח.

תמונה 11

לילה. בית אביגדור ויונה. אביגדור על הספה. ידו האחת במתלה. כוס משקה בשנייה. יונה עומדת מולו. אור על דירת גיאורא ונטע. גיאורא מתבונן בנעשה בבית הוריו.

- אביגדור: זה מה שהוא רוצה?! הוא השתגע?
 יונה: הוא חושב שזה מעשה אנושי טבעי.
 אביגדור: הוא לא מבין את ההשלכות של זה?
 יונה: אם תבטל את התלונה במשטרה, הוא יעצור הכל ויפגש איתך.
 אביגדור: הוא לא יחשוף שום עצמות ולא יבנה שום מצבה. השומרים לא יתנו לו להיכנס. דרך אגב, הזקן לא סיפר לו עד עכשיו שום דבר. הוא גם לא יספר לו. הן שלו ישלח את אחותו לחוץ לארץ. גיאורא לא יראה אותה יותר, ולא יכתוב איתה שום ספר.
 יונה: תפסיק להילחם בו, אביגדור. הוא הלך אליהם כדי להבין אותך. לא אותם.
 אביגדור: זה מה שהוא אמר לך?
 יונה: כן. שב איתו. תראה לו את הפקודות שקיבלת. תגיד לו שאתה מתחרט. שאתה מצטער שמילאת אותן. הוא ישמע אותך ויבין שאין טעם לכתוב על זה שום דבר.
 אביגדור: אני נכחתי בדיונים על הפקודות האלה, והשתתפתי בניסוח שלהן.
 יונה: אני יודעת.
 אביגדור: הרגנו. אבל לא טבחנו, כמו שהוא חושב.
 יונה: אני יודעת.
 אביגדור: ואני לא מתחרט.
 יונה: אמרתי שתגיד שאתה מתחרט.
 אביגדור: עשינו את הדבר הנכון.
 יונה: אני יודעת.
 אביגדור: גם הוא צריך לדעת. איפה היה הלגיון הירדני. איפה היה צבא ההצלה הערבי. הוא צריך להבין שהעיראקים תכננו להשתמש בטנזור כבסיס להתקפה על חיפה.
 יונה: ואם הוא לא יבין? תמשיך לרדוף אותו עד שהוא יעשה לעצמו משהו? אני לא רוצה לחזור לימי בית החולים שהוא החביא כדורי שינה בבונבוניירות.
 אביגדור: (שותה את הוויסקי) היינו חייבים לגרש את התושבים ולהרוס את הכפר. זה היה אכזרי. זה היה קשה. אבל אלה הם חוקי המלחמה. כל מלחמה.

- יונה: החוקים האלה לא מעניינים אותי יותר. איבדנו את אודי. אני לא רוצה לאבד גם אותו. אף פעם לא האשמתי אותך במה שקרה לילדים. האשמתי את עצמי. רק את עצמי. שלא ידעתי להגן עליהם מפניך. אני מציע שתפסיקי.
- אביגדור: יונה: לאודי הייתה רגל קצרה. הוא לא היה חייב להתגייס. הוא רצה.
- אביגדור: יונה: לא השארת לו ברירה.
- אביגדור: הוא רצה להיות כמו החברים שלו.
- יונה: כשהוא נפל, גיורא היה צריך להשתחרר מן היחידה שלו.
- אביגדור: הוא לא רצה להשתחרר.
- יונה: גם לו לא השארת ברירה.
- אביגדור: כשהוא חזר הביתה עם הכומתה התגאית בו בדיוק כמוני.
- יונה: אתה הבערת בהם את התאווה הזאת. גיורא לא היה צריך לחזור ללבנון. כשהוא טלפן מלונדון התחננתי שתגיד לו להישאר במלון.
- אביגדור: אמרתי לו.
- יונה: לא אמרת. הייתי צריכה לנעול את הדלתות כדי שלא ייצאו מהבית. אבל פחדתי ממך. פחדתי ונכנעתי לתשוקה שלהם להקריב את עצמם. הם היו עדיין ילדים. מה הם הבינו?
- אביגדור: אנחנו לא אשמים במה שקרה להם.
- יונה: אנחנו עדיין יכולים להציל אותו, אביגדור. (הוא לא עונה) אם לא תלך אליו ותראה לו את הפקודות שקיבלת, ותגיד לו שאתה מתחרט שמילאת אותו, אני אלך אליו, ואספר לו מה שאני יודעת. מה שראיתי במו עיני. מה שאתה לא רוצה שהוא ידע.

אביגדור קם ומטיח את הכוס בקיר. כאב חד מפלח את כתפו.

- אביגדור: אני מסתיר ממנו משהו כדי להגן על עצמי? איך את מעזה להעליל עלי עלילה כזאת? לא כואב לי שאודי נהרג? לא כואב לי שגיורא נפצע? אני רציתי שהם יקריבו את עצמם?! הידיים שלי נקיות. למרות מה שקרה בטנטור. למרות שהסכמתי שאודי יתגייס. למרות שחיכיתי לגיורא בשדה התעופה. למרות שלקחתי אותו לגדוד. הוא לא היה מוכן לעבור בבית לקחת נעליים. שניהם ידעו היטב שאם לא ננצח, לא נחיה. בכל לילה אני רואה את אודי בוער בטנק. את גיורא חוטף כדור...

שתיקה ארוכה.

- אביגדור: אף חושבת שאני לא רוצה לדבר איתו? הלכתי אליו. כשחנתי ליד הבית שלו, ראיתי אותך יוצאת. הוא ליווה אותך למכונית. כשהוא ראה אותי, הוא נכנס הביתה. דפקתי בדלת. אמרתי שאני רוצה לשמוע אותו. לרדת לסוף דעתו. אולי יש משהו שאני לא מבין. הוא לא פתח...

חשכה. רעש הבולדוזרים נשמע ברקע.

תמונה 12**דירת גיורא ונטע. בוקר. נכנסת נטע.**

- נטע: הם בדרך הנה. הוא כבר ביטל את התלונה נגד איברהים וצילם את המסמכים בארכיון.
- גיורא: ומה לגבי הקבר והמצבה?
- נטע: הוא רוצה לדעת יותר פרטים.
- גיורא: ובעניין הספר?
- נטע: הוא ייתן לך תשובה אחרי שתראה את המסמכים. (שתיקה) כדאי לך להקשיב לו. הוא אף פעם לא דיבר ככה על המלחמה ההיא. על הפחד. על הייאוש. הוא היה בטוח שאין להם סיכוי לנצח. מאה תשעים חיילים מהגדוד שלו נהרגו. הוא זוכר את כל השמות. הוא הראה לי את הסיכום הכללי של האבדות. הם הרגו לנו יותר מאלפיים אזרחים.
- גיורא: אני יודע.
- נטע: שבוע לפני הקרב בטנטור הם טבחו בכפר עציון מאתיים ארבעים חברי קיבוץ שהניפו דגל לבן.
- גיורא: וזה מצדיק את מה שהוא עשה?
- נטע: זה אומר שאי אפשר לשפוט את מה שהוא עשה מחוץ להקשר.
- גיורא: גם הוא לא חושב שההקשר מצדיק את מה שהוא עשה. לו הוא חשב כך, הוא היה מספר לי את זה מזמן. לו הוא סיפר לי, לא הייתי חוזר ללבנון, ולא הייתי נפצע.
- נטע: הוא לא אמר לך לחזור.
- גיורא: הוא לא אמר לי. הוא תִּכְנַת אותי. לו ידעתי מה קרה בטנטור, אולי הייתי חושב קצת יותר. אולי הייתי מבין שהמלחמה ההיא הייתה מיותרת, ולא הייתי שש כל כך לחזור אליה. אולי לא הייתי ממהר כל כך לזרוק את הרימון ההוא. הרי ידעתי שהמנוולים האלה מסתתרים בין אזרחים.
- נטע: הוא יספר לך הכל עכשיו.
- גיורא: ושיעשה קצת חשבון נפש. מִמָּה הוא חושש כל כך?
- נטע: יש לו חום גבוה, גיורא. הזיהום כבר התפשט בכל הכתף.
- גיורא: אז שילך לבית חולים.
- נטע: הוא רוצה לדבר איתך לפני כן.
- גיורא: כדי לשכנע אותי לא לכתוב? (קם ופונה לצאת)
- נטע: לאן?
- גיורא: אני רוצה לבוא לפגישה איתו מוכן.
- נטע: חכה. אם אתה הולך עכשיו לחפש עצמות, אז כדאי שתעצור רגע. (הוא עוצר) אני רוצה להודיע למלון שאנחנו דוחים את התאריך.
- גיורא: דוחים? למה?
- נטע: כי אתה מפחיד אותי. כי אתה מעניש את האנשים הכי יקרים לך בגלל שהם רצו להציל את החיים שלהם. אתה לא רואה שמרוב רדיפת צדק חדלת להיות הגיוני? חדלת להיות אנושי? אילו הם גירשו יותר לא הייתה היום אינתיפאדה. אילו הם הרגו יותר, המלחמה ההיא הייתה האחרונה. אילו אתה הרגת יותר, לא היית נפצע. כשאני רואה מה אתה עושה להם, אני לא בטוחה מה היית עושה במקומו.

- ג'ורא: אני דווקא בטוח. אני לא יותר טוב ממנו. הייתי הורג כמוהו.
 נטע: אתה באמת לא יותר טוב ממנו. אתה מכאיב לו בלי מעצורים. גם לאימא שלך. גם לי. מאז שהכרתי אותך עשיתי תמיד הכל בשבילך. שום דבר לא הפחיד אותי. אבל אני לא אעזור לך להרוס את עצמך. אני לא יכולה להתחתן איתך כשאתה רודף אותו ככה.
 ג'ורא: אני לא רודף אותו, נטע. אני רוצה להבין מה קרה לנו. אני מחפש דרך לתקן את מה שהתקלקל כאן. אני מנסה לעשות כל מה שאני יכול כדי שנמשיך לחיות כאן, בלי למות שוב ושוב בכל יום.
 נטע: כולנו עושים הכל כדי להמשיך לחיות כאן.
 ג'ורא: אני לא רואה את זה.
 נטע: אז שב ותקשיב לו. ואם אתה עדיין רוצה להציל את מה שהרסת במו ידיך, אז תגיד לו שאתה מסכים לכל מילה שלו. ואתה לא הולך אליהם יותר ולא אוכל איתם. אתה לא מחפש עצמות שלהם בשום קבר, ולא כותב איתם שום ספר.
 ג'ורא: את תתחנני איתי רק אם אסכים לכל מילה שלו?! לא הסכמתי מספיק? בגללו רימיתי את עצמי שאני רוצה להתחתן איתך. בגללו רימית גם אותך. רצייתי, כי הוא רצה. גם את רציית, כי הוא רצה. אם את כל כך נאמנה לו, אז באמת אין טעם בחתונה הזאת.

שתיקה. ג'ורא פונה ויוצא.

תמונה 13

בית איברהים וסמיה. צהריים. איברהים ליד השולחן.

- ג'ורא: (לסמיה) אם הוא לא זוכר בדיוק, שיגיד בערך.
 סמיה: הוא לא זוכר.
 ג'ורא: אבא שלי שלח אליו משהו.
 סמיה: לא.
 ג'ורא: איפה חפרתם, איברהים? כמה מטר בתוך הוואדי? (איברהים שותק).
 ג'ורא פונה לסמיה) את לא רואה שהוא מתחמק?
 סמיה: הוא מרגיש לא טוב.
 ג'ורא: אז נקרא לרופא.
 סמיה: הוא לא צריך רופא. הוא לא ישן בלילה.
 ג'ורא: שיגיד לנו וילך לישון.
 סמיה: אתה לא רואה שהוא מפחד לזכור?
 ג'ורא: הוא לא מפחד לזכור. הוא מפחד מאבא שלי. (לאיברהים) עכשיו עוד אפשר למצוא את העצמות, איברהים. מחר אבא שלי יבנה שם עיר, שאי אפשר לחפור תחתיה.
 סמיה: די. עזוב אותו.
 ג'ורא: (בתקיפות) אם אתה לא אומר איפה הן, אני מביא עכשיו טרקטורים וחופר בכל הוואדי.
 סמיה: אל תאיים עליו, ג'ורא.

- גיאורא: הוא יגיד לנו איפה הן!
 סמיה: הוא יגיד מה שירצה. (נוטלת את איברהים בזרועו) בוא, אבא. כדאי שתשכב במיטה.
 גיאורא: (לאיברהים) אז אתה לא חושב שאנחנו צריכים לקחת את הסטודנטים שלנו לחפש את העצמות האלה?

אור עולה על ביתם של אביגדור ויונה. אביגדור יונה ונטע מתבוננים במתרחש.

- איברהים: אני בכלל לא זוכר אם יש שם עצמות, גיאורא. ואם יש, אני לא זוכר של מי. אולי היה כפר. אולי לא היה. אולי באו חיילים והרגו. אולי לא. אולי היה שם רק מישהו דומה לאבא שלך. מי יכול היום לזכור דברים כאלה?
 גיאורא: (לסמיה) אני לא מבין מה הוא אומר. אם אין שם עצמות, אז איפה הן?
 סמיה: אני לא יודעת.
 גיאורא: (לאיברהים) תִּכְנְנו שם מצבה. עם שמות. עם פרחים. זה מה שרצית.
 סמיה: אנחנו לא יכולים להכריח אותו לזכור. (לאיברהים) בוא, אבא.

היא מוליכה את איברהים החוצה. גיאורא חוסם את דרכה.

- גיאורא: זאת גם ההזדמנות שלנו, סמיה. אני עוזב את הבית.
 סמיה: הוא שומע אותך. (אוחזת שוב בזרועו של איברהים)
 גיאורא: הוא יודע את זה מזמן. (לאיברהים) שב!
 סמיה: עוזב אותו.
 גיאורא: חשבתי שאת רוצה לעבור לגור איתי.
 סמיה: אתה לא רואה שקשה לו לנשום?
 גיאורא: רק אתמול דיברנו על זה.
 סמיה: בוא, אבא.
 איברהים: קְזִיל אֶלְלָה, גיאורא. עוזב את העצמות האלה. הסכין ההוא שדקר את אביך, נכנס גם בלב שלי. עוד מעט כל הדם נשפך ממנו. בשביל מה לשפוך עוד? גם בלב של אביך כבר לא נשאר הרבה. אז תגיד לו שיבוא מחר. נשב. נדבר. אנחנו אנשים זקנים. לא רוצים יותר דם על האדמה. גם העצמות ששוכבות שם רוצות לנוח. מי שיחפור שם, תצא אש מן האבנים ותשרוף אותו. עכשיו גם אביך כבר מבין את זה. הוא יעשה כל מה שצריך בשביל לשמור עליהן שהגשם לא... (משתתק ויוצא)
 גיאורא: אני רואה שאבא שלי דיבר גם איתו.
 סמיה: הוא לא דיבר איתו. אתמול בערב עורך הדין שלו דפק בדלת. לא פתחנו. למה לא אמרת לי?
 סמיה: כדי שתחשוב בהיגיון. עוזב את אבא שלך. אין לנו סיכוי מולו.
 גיאורא: ונמשיך לחיות עם השקר הזה?
 סמיה: אנחנו לא צריכים לחשוף עצמות כדי לגלות את האמת. בוא ניסע ללונדון. שם אין כתובות על הקירות. שם נוכל לגלות את האמת בִּסְפָר.
 גיאורא: לספר הזה יהיה ערך רק אם אבא שלי יספר בו את הגרסא שלו.
 סמיה: הספר הזה יכריח אותו לדבר.
 גיאורא: הוא ידבר רק כשנמצא את העצמות האלה. (פונה לצאת)

סמיה: אל תלך לבד. נחפור שם יחד. בעוד כמה ימים. בינתיים אני אנסה לשכנע את אבא שלי שהוא יכול לזכור. שהוא יכול להיות עם הזיכרונות שלו. בלעדיו לא תמצא שום דבר.

גיורא: אין לי ברירה.

סמיה: חכה רגע, גיורא. אני מוכנה לגור איתך גם כאן בחיפה. אבא שלי יודע עכשיו מי אתה. הוא יבין. גם אחי.

הם מתחבקים. כעבור רגע גיורא מרפה ממנה ויוצא. חשכה בבית אביגדור ויונה.

תמונה 14

דירת גיורא. יונה ואביגדור יושבים וממתינים. הוא אוחז בידו תיק. ידו השנייה במתלה. חומו גבוה והוא סובל מכאבים. נכנס גיורא. סערת הימים האחרונים ניכרת בו היטב. אור על בית איברהים בו נראים איברהים, עזמי וסמיה, ועל בית אביגדור ויונה בו נראית נטע. כולם עוקבים אחר המתרחש בדירת גיורא.

גיורא: אני רואה שהיא כבר החזירה לכם את המפתח שלה.

יונה: שאלנו אותו ממנה.

אביגדור: הבאתי לך את המסמכים. אני אשמח להראות לך אותם. כדאי קודם להודיע לסטודנטים שלך להישאר באוניברסיטה.

יונה: ומחר נעמוד כולנו יחד, עם נטע, בטקס של אודי. ומחרתיים אתה בא לישיבה בחברה.

גיורא: זה בסך הכל רבע דונם, אבא. מצבה עם שמות. ערוגה של פרחים. עץ זית

וספסל. (מראה לאביגדור תוכנית) תסתכל. אני צריך יומיים בולדוזר ושלושה ימים מקפרון בשביל העמודים של הגדר.

אביגדור: (דוחה את התוכנית) אני לא מבין למה אתה מתעקש. אפילו איברהים והמשפחה שלו כבר לא רוצים את זה.

גיורא: הם ירצו.

אביגדור: כשהם ירצו נדבר על זה.

גיורא: אני עושה את זה גם בשבילנו, אבא.

יונה: אצלנו ודאי לא רוצים את זה. (לאביגדור) תראה לו.

אביגדור פותח את התיק ומוציא מתוכו חבילת מסמכים.

אביגדור: יש כאן תוכניות ממשלה, פקודות מטכ"ל, פקודות החטיבה ודו"ח הקצין הבודק על טנטור. הייתה הנחייה כללית לגרש תושבי כפרים שהתנגדו לכיבוש. לא הייתה פקודה כתובה להרוג כדי שהאחרים יברחו, אבל היו קריצות עין ומשיכות כתף של המפקדים, שהבהירו מה מצפים מאיתנו. אני מוכן לספר הכל. אבל רק לך.

יונה: אם תבנה מצבה ותכתוב ספר, כולם ידברו על זה.

אביגדור: אתה בחור חכם, גיורא. כשתשמע אותי, תבין למה זה חייב להישאר בינינו.

גיורא: הספר לא יעסוק רק בעובדות, אבא, אלא גם בלקחים.

אביגדור: הספר הזה עלול לסכן כל מה שבנינו כאן.

- ג'ורא: אולי אם האמת תתגלה, היא תתווה דרך לאיזשהו פיוס.
 יונה: אבא הלך לקראתך דרך ארוכה, גורי. עֲשֵׂה צעד אחד לקראתו. עצור את הסטודנטים ונתחיל לדבר.
- אביגדור: פתאום נדמה לי שאתה לא כל כך רוצה לראות את המסמכים האלה. אולי אתה מפחד להשתכנע שלא הייתה לי ברירה? שָׁמָּה שקרה בטנטור לא היה טבח?
- ג'ורא: זה לא ויכוח פרטי בינינו, אבא. לא רק אני צריך להשתכנע.
 יונה: לא הייתה לו ברירה, גורי!
- אביגדור: האחריות שהוטלה עלי הייתה מעל לכוחי, ג'ורא. הייתי מהנדס בניין בן עשרים וארבע. נלקחתי למלחמה מן המשרד. בתוך שנה וחצי נהייתי מג"ד. פתאום גיליתי שגורל מאות אלפים מונח על הכתפיים שלי. לא תמיד יכולתי להתלבט. מול אש. תחת הפגזות. תחת פחד נורא. בחוסר אונים. בייאוש. לא תמיד יכולתי לפעול בהיגיון. לא תמיד ידעתי לסרב למה שהמלחמה הזאת התירה.
- ג'ורא: המלחמה התירה ירי כזה?
 אביגדור: ייתכן שמיהרנו לירות. ייתכן גם שירינו יותר מדי.
 ג'ורא: ייתכן?
- אביגדור: כן. יריתי יותר מדי. כן. מתוך בהלה. מתוך זעם. מתוך נקם. כן. הסתערנו ברחובות. בין הבתים. כן. נסחפתי אחרי החיילים. לא יכולתי להשתלט עליהם. כן. גם אני לא יכולתי להפסיק. כן. פגענו בכאלה שלא היו חמושים. גם אני. כן. בכאלה שרק השליכו אבנים. אולי גם בכמה נשים וזקנים שהציצו דרך החלונות. כן. גם בכמה שכבר ברחו. אבל למרות זאת, זה היה קרב. זה לא היה טבח. וכעבור יומיים היה עוד קרב. גם בו הרגנו. גם בו נהרגנו. ואחר כך היה עוד אחד. ואחריו עוד אחד. שוב הרגנו ושוב נהרגנו. אבל אף פעם לא טבחנו. כן. אף פעם לא טבחנו. אני לא ארמה אותך. לא התאבלתי על ההרוגים. לא שלהם ולא שלנו. קברנו אותם ומחינו את הזיעה והאבק. והדם. כן. הָאֶבֶל היה מותרות... (משתתק)
- יונה: (לג'ורא) מה עוד אתה רוצה לשמוע?
 ג'ורא: שאתה מצטער. שאתה מתחרט. שההרג הזה היה מיותר.
 יונה: וודאי שהוא מתחרט.
- אביגדור: אתה תהיה מרוצה רק כשאתקע לעצמי כדור בראש.
 יונה: בבקשה, אביגדור.
- ג'ורא: אני אהיה מרוצה כשתבוא איתי לוואדי ונמצא יחד את העצמות, ונקים מעליהן מצבה, עם שמות.
 אביגדור: אתה יודע שזה בלתי אפשרי.
- ג'ורא: ותסביר בְּסֵפֶר מה עשית. תבקש מחילה. תְּכַפֵּר.
 אביגדור: כל החיים שלי נלחמתי לְכַפֵּר, ג'ורא.
- ג'ורא: נלחמת להכחיש. להשתיק. להסתיר. גם ממני. ואני עצמתי עיניים. תמיד ידעתי שהכפר הזה נחרב והתושבים גורשו. לא שאלתי למה. לא בדקתי איך. ולכן גם אני הרגתי. כמוך.
- אביגדור: גם לך לא הייתה ברירה.
 ג'ורא: אולי הייתה? אולי גם לך הייתה?
 אביגדור: "אולי" לא מספיק בשבילנו, ג'ורא.

גיורא פונה לצאת. יונה חוסמת את דרכו.

- יונה: חכה רגע. אנחנו נחשוף את העצמות האלה, ונקבור אותן בבית קברות שלהם.
- אביגדור: אנחנו לא חושפים שום עצמות!
- יונה: כמה זמן נצליח להשאיר אותן באדמה, אביגדור? שנה? שנתיים? יותר טוב שנחשוף אותן בעצמנו, כל עוד אנחנו יכולים להסביר מה עשינו.
- אביגדור: (לגיורא) רק האמת חשובה לך? האלפים שימותו בגללה לא מספיק חשובים בעיניך? אם נדע איך לחיות כאן, הפצעים האלה יגלידו.
- גיורא: הבטחת לי את זה לפני שנולדת. (פונה לצאת)
- יונה: חכה רגע. אנחנו באים איתך.
- אביגדור: אין טעם ללכת. כבר אין וואדי. הבוקר יצאו לשם טרקטורים. יישרו את הגבעה. מילאו את הוואדי. לא תמצאו שום דבר.

גיורא עוצר, נדהם. גם יונה נדהמת.

- יונה: (לאביגדור) למה עשית את זה? עזור אותם! עזור אותם! עזור אותם!!
- (לגיורא) לא ידעתי, גורי. אני נשבעת. לא ידעתי.
- גיורא: (לאביגדור) ככה רצינו להסביר מה עשית? כשהטרקטורים חורשים בוואדי? מה שעשית נורא, כנראה, יותר ממה שאתה מודה. אתה מוכן אפילו לרמוס אותי כדי להסתיר אותו. אבל כנראה שבכל זאת ירשתי ממך משהו. לא כל כך קל לרמוס אותי. אתה לא תצליח להעלים את המתים האלה אפילו אם תבנה עליהם גורדי שחקים. אני אחפור שם בידיים ובציפורניים. עד שהם יתגלו. ואז אולי יתחילו הפצעים להגליד. (יוצא)

אפילוג

שלוש הדירות עדיין מוארות. אור על הגבעה בטנטור. רעש הבולדוזרים נשמע ברקע. גיורא מטפס במעלה הגבעה. כשהוא מגיע לפסגה הוא מתחיל לחפור בידייו באדמה. עד מהרה אוזלים כוחותיו. ברקע נשמע קולה של יונה המתגבר על רעש הבולדוזרים.

- יונה: היום אנו מניחים אבן פינה לשכונה חדשה על שמו של אודי בננו הבכור. אודי נולד אחרי תום הקרבות במלחמת העצמאות. הוא נפל במלחמת יום הכיפורים, שלושה חודשים אחרי יום הולדתו העשרים וארבעה. לפני שהספיק ללמוד. לפני שהספיק לעבוד. לפני שרָוה את אהבתנו. לפני שרָוה את העולם באהבתו. אודי היה מפקד פלוגה בחיל השריון. פגז פגע בטנק שלו. הוא מת במקום. אורו פָכה. את השכונה שרצה לבנות כאן, יבנה לזכרו אחיו הצעיר, גיורא, שאורו ממשיך ומאיר את חיינו...

קולה של יונה דועך. חשכה על שלוש הדירות. חשכה על הגבעה.

סוף